

Terebess Gábor

JELLEMTIPOLÓGIA A PÁLI BUDDHIZMUSBAN

Terebess Kiadó, Budapest, 1998, 32 oldal
<https://terebess.hu/konyvkiadas/pdf/palibel.pdf>

Korábbi megjelenése: *Kagylókört*, 1993, 14. szám, 10-14, 48-49. oldal
<http://www.kagylokurt.hu/1059/tarsadalomtudomany/keleti-filozofia/buddhista-jellemtipologia.html>

Az i.e. 6. században alapított buddhizmus az i.e. 4. század közepétől kezdett iskolákra tagozódni. A korai buddhizmusnak, amelyet a későbbi mahájána („nagyszerű eszköz”) buddhizmus becsmérően hínájának („kisszerű eszköznek”) nevez, kb. 30 iskolája közül ma csak egyetlenegy virul és őrizte meg elevenen hagyományait, a Ceylonban, majd Délkelet-Ázsiában elterjedt theraváda, „az idősök útja”. Számottevő szövege mlék is csupán egyetlen másik hínájána iskolából, az egykor Kasmírban és Pandzsábban honos szarvásztivádából maradt fenn, részben szanszkritul, de főleg kínai és tibeti fordításban. Ám a theraváda iskolának szinte teljes szöveggyűjteménye megmaradt egy ind nyelven, a pálin. A páli nyelv úgy viszonyul a szanszkri thoz, mint a román nyelvek a latinhoz; Buddha korában a nép beszélt nyelveinek egyike lehetett. Ma holt nyelv, csak a theraváda buddhizmusban használják, mint a katolikus egyházban a latint. Ceylonban, Burmában, Thaiföldön, Kambodzsában a helyi írások betűivel írják a pálit, de az európai olvasó – elsősorban a *Pali Text Society* jóvoltából – latin betűkkel nyomtatott kiadásokban is elérheti a fontosabb szövegeket.

A páli nyelvű buddhista szövegek kanonikus tára, *A hármaskosár*,¹ mint neve is jelzi, három gyűjteményt foglal magába: *A fegyelmezés kosarában* a szerzetesi rendszabályokat, *A vezérfonalak kosarában* Buddha tanítóbeszédeit, *A kiemelt eszmék kosarában* pedig a buddhista skolasztikát. Ez utóbbi a tan filozófiai és pszichológiai elemzése, rendszerezése, meglehetősen száraz, személytelen formában. Csak az i.e. 1. századtól jelennek meg számon tartott szerzők egyéni szövegértelmezései és tanulmányai. A legjelesebb theraváda kommentátor a 4. század végén és az 5. század elején élt Buddhaghósa. Főműve, *A tisztulás útja*, a páli nyelvű buddhizmus teljes és

mesteri összefoglalása egy kötetben. (A páli szöveg több mint 600 oldalt tesz ki a Harvard Egyetem kiadásában.) Itt találjuk a legfigyelemreméltóbb buddhista jellemtipológia kifejtését is. Ahogy a buddhista tanítás *„tutaj csupán az átkeléshez, amit nem kell továbbcipelni a túlparton”*, úgy ez a buddhista tipológia sem egy örök és általános érvényű elméleti rendszer igényével készült, csupán meditációs mesterek gyakorlati kalauza, hogy tanítványaik egyéniségéhez megfelelő meditációs témát választhassanak.

Buddhaghósa ezt a hat típust különbözteti meg aszerint, hogy mi a jellem belső mozgatóereje. Ezután kettesével párhuzamba állítja őket:

érzékiesség (rága)	utálat (dosza)	mulyaság (moha)
hit (szaddhá)	megértés (buddhi)	képzeltetés (vitakka)

„Akit a hit vezérel, rokon azzal, akit az érzékiesség vezérel; jellemvonásaik hasonlatosak, mert az érzéki emberben felülkerekedik a hit, midőn üdvöset cselekszik. Míg az érzékiesség káros módon bizalmas és nehezen tántorítható, addig a hit üdvös módon az. Míg az érzékiesség az élvezetet keresi, addig a hit az erényességet. Míg az érzékiesség nem hagy fel azzal, ami ártalmas, addig a hit nem hagy fel azzal, ami áldásos.”

„Akit a megértés vezérel, rokon azzal, akit az utálat vezérel; jellemvonásaik hasonlatosak, mert az utálkozóban felülkerekedik a bölcsesség, midőn üdvöset cselekszik. Míg az utálat káros módon bizalmatlan és tárgyához nem ragaszkodó, addig a bölcsesség üdvös módon az. Míg az utálat nemlétező hibákat keres, addig a bölcsesség valódiakat. Míg az utálat magukat a lényeket ítéli el, addig a bölcsesség csak a készletéseiket.”

„Akit a képzeltetés vezérel, rokon azzal, akit a mulyaság vezérel; jellemvonásaik hasonlatosak, mert a mulyában gyakran merülnek fel aggályos képzetek, midőn arra törekszik, hogy üdvös állapotot keltsen magában. Ahogy a mulyaságot nyugtalanítja a kuszasága, úgy a képzeltetést is a különféle lehetőségek kieszelése. Ahogy a mulyaság tétova a felületessége miatt, úgy a képzeltetés is léha ábrándjai miatt.”

Az érzékiesség, az utálat és a mulyaság hármasa gyakran előfordul a kánonban is, bár nem mint jellemtípus, hanem mint a három *„káros gyökér”*: *„Az embert gerjeszti az érzékiesség, dühíti az utálat, vakítja a mulyaság: eluralják és megháborítják; így romlásba dönti maga magát vagy mászt vagy mindkettőjüket, s szívében csak fájdalmat és keserűséget tapasztal.”* Maga Buddhaghósa is megjegyzi, hogy *„a jellemek felismerését szolgáló útmutatások nem maradtak ránk teljességükben sem a szövegekben, sem a kommentárokbán, csupán egyes tanítómesterek vélekedésén alapulnak.”* A *„káros gyökerek”* alkalmazása a jellemtípusok meghatározására mégsem volt esetleges, hiszen eredeti megfogalmazásuk minden bizonyonnyal negatív embertípusok megfigyelésén alapult. De a hit, a megértés, a képzeltetés későbbi hozzáadás, mert a pozitívabb beállítottságú személyek besorolhatóságára ellenpárokat kellett találni. A hit és a megértés esetében ez sikerült, de már a mulyaság ellentéte, a képzeltetés, meglehetősen rosszalló. Bár a thai buddhizmus egyik legnagyobb egyházatyja, Vadzsirányánavarórasza (1859–1921) még a hitnek és a megértésnek is ilyen negatív színezetet ad. A hit szerinte a mulyasághoz hasonlóan az intelligencia hiányát jelzi: *„A megértés sem mindig előny. Ha túlzott, lehet olyan teher, amely kellő szellemi magatartás hiányában vagy helytelen tudásra építve, a szélsőségesen hamis nézetek szakadékába húzza az embert.”* Érthető ez az elmarasztalás, hiszen a buddhizmus a magasztalást egyedül a buddháknak, azaz a *„megvilágosultaknak”* tartja fenn.

Buddhaghósa *A tisztulás útjában* más jellemtipológiákra is utal, amelyek vágygal, büszkeséggel, téves nézetekkel jellemezhető típusokat is ismernek. De az előbbi kettő szorosan kapcsolódik az érzékiességhez, a téves nézetek pedig a mulyasághoz – mondja

Buddhaghósa –, megkülönböztetésük tehát indokolatlan. Buddhaghószának ez a megjegyzése világít rá, hogy egyéb tipológiai rendszerek is kialakultak a páli buddhizmusban, hiszen mindössze még egy tipológiával is foglalkozó szövegemlék maradt fenn: *A szabadulás útja*, ez is csak egy 6. századi kínai fordításban. Szerzője – Upatissza – nem azonosítható (számos Upatisszát ismerünk), de Buddhaghósa idézi és vitába száll vele *A tisztulás útjában*, tehát nála korábban élt. Upatissza ugyanezt a hat alaptípust² határozza meg, de egyeseket összeköt egymással és további nyolc vegyes típust is felsorol. Buddhaghósa Upatissza szemére veti, ha már figyelembe vesz kombinációs lehetőségeket, még több vegyes típussal (összesen 63-mal)³ kellene foglalkoznia, szerinte az egyszerűség kedvéért jobb az eredeti hatnál maradni, bár az átmeneti típusok létezésével számolni kell. Egyébként Buddhaghósa és Upatissza mind rendszerükben, mind nézeteik megfogalmazásában egyeznek. Valószínűleg egyikük sem tényleges alkotója ennek a tipológiának, hanem mindketten egy 4. századnál jóval régebbi közös hagyományból merítettek.

A jellemtypusok felismerésére Buddhaghósa öt szempontot sorol fel: *„miről ismerszik fel az érzéki, az utálkozó stb. ember? ① A testtartásáról (járás, állás, ülés, fekvés), ② a tevékenységéről, ③ az evéséről, ④ a pillantásáról, ⑤ a lelkivilágáról.”* Majd így írja le őket:

① *„Az érzéki ember, ha szokott módján jár, kimért, lassan és egyenletesen teszi le a lábát, egyenletesen emeli fel, s a léptei ruganyosak. Az utálkozó úgy jár, mintha ásni akarna a lábujjaival, fürgén teszi le a lábát, fürgén emeli fel, s a léptei csoszogóak. A mulya aggódva jár, tétován teszi le a lábát, tétován emeli fel, s a léptei hirtelenkedőek. Ha áll, az érzéki típus magabiztosnak és megnyerőnek látszik, az utálkozó merevnek, a mulya zavartnak. Ülésnél hasonló a helyzet. Az érzéki takarosan és sietség nélkül veti meg az ágyát, lassan fekszik le rá, összetekeredik és békésen alszik el; ha felébresztik, nem serken fel mindjárt, késlekedve válaszol, mint aki vonakodik. Az utálkozó akárhogy és sebtében veti meg az ágyát, leveti magát rá és összeráncolt homlokkal alszik el; ha felébresztik, felugrik és úgy válaszol, mint akit megsértettek. A mulya sután veti meg az ágyát és jobbára hasonfekve alszik, szétterpesztett kézzel-lábbal; ha felébresztik, mordul egyet és lomhán kel fel.”*

② *„Söpréskor az érzéki hozzáértéssel fogja meg a söprűt, tisztára és egyenletesen söpör, sietség nélkül vagy anélkül, hogy szétszórná a homokot, mintha virágokat teregetne szét. Az utálkozó erélyesen rágadja meg a söprűt, sebbel-lobbal söpör nem is tisztára, nem is egyenletesen, éktelen zajt üt és mindkét oldalon felveri a homokot. A mulya lazán tartja a söprűt, csak kavarja a homokot, ahol éri, nem söpör sem tisztára, sem egyenletesen. Ahogy a söprésben, úgy minden tevékenységében, legyen az ruhamosás vagy festés stb., az érzéki ügyes, kecses, egyenetlen és gondos; az utálkozó kapkodva, mereven és egyenetlenül dolgozik; a mulya pedig nehézkes, balog, egyenetlen és határozatlan. Az érzéki magabiztosan viseli a csuháját, sem túl szorosan, sem túl lazán, s köröskörül egyformán takarja testét. Az utálkozó túl szűken hordja, anélkül, hogy körös-körül egyformán fedné be magát. A mulya pedig lazán és rendetlenül öltözködik.”*

③ *„Az érzéki a zamatos és édes italt kedveli, evés közben nem túl nagy, gömbölyded falatokat formál (Dél-Ázsiában kézzel esznek az emberek), lassan eszik, odafigyel az étel ízére és örömmel tölti el, ha valami jóízűt lel a kolduscészejében. Az utálkozó a csípős és savanyú ételt kedveli, sietősen eszik, teletömi a száját és nem figyel az étel ízére; ha valami rosszízűt lel a kolduscészejében, bosszankodik. A mulyának nincs kifejezetten kedvenc étele, evés közben az apró, szögletesre-sikerült falatokból visszajejt morzsákat a csészejébe, össze-vissza keni a száját, míg gondolatai el-elkalandoznak.”*

④ „Ha az érzékinek egy kicsit is megtetszik valami, azt hosszasan nézegeti, mint akit elbűvöltek, megrágadja benne a jelentéktelen erényeket is, de nem figyel fel a valódi hibákra sem; amikor tovább indul, sajnálkozva fordul el, mintha nem szívesen válna meg tőle. Ha az utálkozónak egy kicsit is visszatetszik valami, azt futólag nézi csak meg, mint aki belefáradt, megrágadja benne a jelentéktelen hibákat is, de nem figyel fel a valódi erényekre sem; amikor tovább indul, sajnálkozás nélkül fordul el, mintha szívesen válna meg tőle. A mulya mindenben másokhoz igazodik: ha hallja, hogy mások csepülnek valamit, ő is csepüli, ha hallja, hogy mások dícsérnek valamit, ő is dícséri, de tulajdonképpen közönyt érez magában – a nemtudás közönyt.”

Miután a hit rokon az érzékiséggel, a megértés az utálattal, a képzelgés a mulyasággal, az általuk uralt jellem típus testtartása, tevékenysége, evése, pillantása is hasonló. Ezért Buddhaghósa csak a lelkiviláguk tárgyalásánál veszi őket újra külön sorra:

⑤ „Az érzéki embernél gyakran találkozunk olyan jellemvonásokkal, mint az álnokság, a csalfaság, a büszkeség, a sóvárgás, a becsvágy, az elégedetlenség, a cifrázkodás, a hiúság. Az utálkozóra jellemző a harag, a gyűlölet, a becsmélés, a zsarnokoskodás, az irigység, a fősvénység. A mulyára pedig a tespedés, a bárgyúság, az izgalom, az aggodás, a tanácstalanság, a csökönyös rágaszkodás. Annál, akit a hit vezérel, gyakran találkozunk olyan jellemvonásokkal, mint a bőkezűség, a szent emberek tisztelete, az igazságkeresés, az ujjongás, az őszinteség, a tisztesség, a bizalom abban, ami bizalomkeltő. Annál pedig, akit a megértés vezérel, gyakori a nyájasság, a jó barátságok ápolása, a mérsékletes evés, a figyelmesség és a tapintat, az éberség, a felháborodás azon, ami felháborító, a bölcs törekedés. Annál pedig, akit a képzelgés vezérel, a szószátyárság, a társaságkedvelés, a hasznos gyakorlatok elunása, az állhatatlanság, az éjjeli füstölgés (= kitervelés) és a nappali fellángolás (= nekifogás), a csapongás.”

Buddhaghósa szerint legjobb, ha egy tanítómester birtokolja a gondolatolvasás képességét – ez az öt „búverő” egyike, amelyre a koncentráció gyakorlásával tehet szert –, de ha nem, figyelje meg alaposan és kérdezze ki tanítványait. Annál is inkább körültekintőnek kell lennie – mondja –, mert pl. az utálkozó is viselkedhet úgy, mint az érzéki, ha odafigyel arra, amit csinál. Ezen kívül a vegyes típusok magatartása sem határozható meg egyértelműen.

A buddhista szerzetesség valóban ad lehetőséget a tanítvány alapos megismerésére. A fiatal szerzetesek rendszerint egy tanítómester köré gyűlnek, életük állandó vándorlás, csak az esős évszak hónapjaiban tartózkodnak egy helyen. Tulajdonuk nem lehet más, csak három sárga lepelből álló csuhájuk, kolduscshészejük, egy borotva, egy tű, egy vízszűrő. Élelmüket koldulással szerzik, és déltől másnap hajnalig kötelesek koplalni. A nincstelenség, az otthontalanság, az önmegtartóztatás mind arra szolgál, hogy legfontosabb tevékenységüknek, az elmélkedésnek élhessenek. Kivéve az esős évszakot, egyfajta mozgó pszichológiai laboratórium ez, ahol a pszichológus (a mester) éveken át ép és egészséges kísérleti alanyokon (a tanítványain) mérheti le meditációs módszerei hatékonyságát. Miután a mester megismerte tanítványa jellemét, sor kerülhet a káros vonások ellensúlyozására, megváltoztatására. Segíthet ebben az életkörülmények gondos megválasztása: a hajlék, a ruházat, a kolduscshésze, az utak, a falvak, az emberek, az étel, a testtartás – de mindenekfölött a megfelelő meditációs téma.

„Az érzéki jellemnek felmosatlan küszöbű hajlék való, egyszintű a talajjal, mint egy kiugró szikla alja, egy szalmából vagy lombból tákolt kunyhó stb., amely piszkos, denevér-lakta, dűledező, szertelenül magas vagy túlságosan alacsony, környezete sivár, oroszlán, tigris stb. fenyegeti, sáros, göröngyös ösvény vezet hozzá, az ágyban és a székben nyüzsögnek a férgek; rút és bajos, undort szít, hacsak ránéz az ember. Alsó és felső csuhájának legyen feslett a szegélye, körös-körül szálak lógnak ki

belőle, legyen durva tapintású, mint a kendervászon, szennyes, súlyos, hogy nehezebbre essék viselni. Koldusczésének megfelelő egy csúf, éktelenül toldozott-foldozott agyagcsésze, vagy nehéz és otromba vascsésze, étvágyrontó, mint egy koponya. A hozzá illő út, amerre alamizsnáért vándorol, zord, elhagyatott és rögös. A megfelelő falu, amelyet alamizsnáért jár, olyan, ahol az emberek csak akkor hívják: »Jer, Tisztelendő Úr!«, mikor üres koldusczésével készül távozni, mert egyetlen családtól sem kapott alamizsnát. S olyan mellékesen látják el kásával és rizzsel, mintha tehenet hajtának az istállóba. Szolgálatára rabszolgák vagy visszataszító, nyomorult cselédek valók, akik piszkos ruhában járnak, rossz-szagúak és undort keltenek, akik olyan gorombán mérik a kását és a rizst, hogy majdnem hozzávágják. A megfelelő fajta kása, rizs és szilárd étel szegényes, utálatos, kölesből, tört rizsből stb., áporodott író, megsavanyodott kása, fonnyadt zöldségből főzött mártás, vagy bármi, ami pusztán a gyomor megtöltésére jó. Megfelelő testtartás számára az állás vagy a járás.”

„Az utálkozó jellemnek egy sem túl magas, sem túl alacsony hajlék felel meg, árnyékkal és vízzel, arányos falakkal, pillérekkel és lépcsőfokokkal, kidolgozott szegélydíszekkel, rácsokkal, színes festményekkel, egyenletes, sima, puha padlóval, ékes virágfűzékkel, tarka ágysátorral... Az ágyat és a széket szépen terített, tiszta, tetszetős huzatok borítják, árad belőlük a virágok és illatszerek illata, s az otthonos kényelem boldoggá és derűssé teszi az embert, hacsak rápillant. A hajlékhoz vezető út biztonságos, tiszta, sima és megfelelően kiépített. Legjobb, ha a hajlék berendezése nem túl zsúfolt, nehogy búvóhelyre találjanak a férgek, bogarak, kígyók és patkányok, ezért elég egy ágy és egy szék. Alsó és felső csuha részére bármilyen elsőrendű anyag megfelel: kínai kelme, szomára gyolcs, selyem, finom pamutszóttos, finom lenvászon, akár egy-, akár kétrétegű, igen könnyű és szépen festett, szintiszta, szerzeteshez méltó. Koldusczéséje vasból készüljön, legyen formás, mint egy buborék, csiszolt, mint egy drágakő, makulátlan és szintiszta, szerzeteshez méltó. A megfelelő út amerre alamizsnáért vándorol, veszélytelen, sima, kellemes, mely nem húzódik a falvakhoz se túl közel, se túl messze. Alamizsnát kolduló útján a neki való faluban az emberek e szavakkal várják: »Most jó a mi Urunk!«; széket készítenek egy felocsolt, felsöpört helyre, elémenniük köszönteni, átveszik a koldusczését, bevezetik a házba, leültetik az előkészített székre és gondosan, saját kezűleg szolgálják ki. Szolgálatára jómegjelenésű, megnyerő, tisztára fürdött, bekent, tömjénnel-virággal szagosított, színes, tiszta, szép kelmébe öltözködött emberek valók, akik gonddal végzik el teendőiket. Kásának, rizsnek és szilárd ételnek csak az felel meg, aminek van színe, szaga, íze, tápláló ereje, étvágygerjesztő, elsőrendű minden tekintetben és igényeit kielégíti. Megfelelő testtartása a fekvés vagy az ülés.”

„A mulya jellemnek olyan hajlék való, ahonnan nyílt a kilátás, széttekinthet a négy égtáj felé még ülés közben is. Ami a testtartást illeti, hozzá a járás illik. A többi ugyanaz, mint az utálkozó jellemnél.” (Közbevetőleg érdemes idézni néhány kiegészítő megállapítást Upatissza művéből, *A szabadulás útjából*: „A mulya viselheti azt a csuhát, eheti azt az ételt, járhatja azt a falut, ami épp adódik számára.” A fontos az, hogy „tanítómestere közelében éljen és hagyatkozzon reá”. „Az érzéki emberben a kíváncsi dolog kelti fel a hitet. Az utálkozó emberben a visszataszító. A mulyában pedig a nem-vizsgálódás.”)

„A hit által vezérelt jellemnek megfelel minden útmutatás, ami az érzékire vonatkozik.”

„A megértéstől vezéreltnek akár a hajlékot, akár a többit illetően minden alkalmas.”

„A képzelgés által vezéreltnek olyan hajlék, ahonnan nyílt a kilátás és ülés közben széttekinthet a kertekre, ligetekre, tavakra, ahonnan kellemes a távlat, a falvak, a városok, a vidék látványa, a hegyek kék derengése – nem megfelelő, mert elősegítik a képzelet csapongását. Így hát olyan hajlékban lakozzon, amely olyan, mint egy erdő-takarta mély barlang... Az egyebek, mint az érzéki jellemnél.”

Ám az érzékiség, az utálat, a mulyaság és egyéb rossz tulajdonságok, szokások kiírtása egész a tudattalan gyökerekig nem oldható meg csupán a környezet megfeleltetésével, az igazi küzdelem belül zajlik. A buddhista meditáció ezt két úton próbálja elérni: A lelkinyugalom megteremtésével és a tisztánlátás megteremtésével. Az előbbi tulajdonképpen figyelem-összpontosító gyakorlatokkal teszi alkalmassá az elmét az utóbbira, az elmélyült vizsgálódásra. A *tisztulás útja* 40 meditációs témát sorol fel, amely a koncentráció tárgya lehet:

10 körlet: föld, víz, tűz, szél, kék, sárga, vörös, fehér, fény, zárt tér;

10 fürtelem: felpuffadt hulla, foltos hulla, oszlásnak indult hulla, felmetszett hulla, szétmarcangolt hulla, szétfoszlott hulla, feldarabolt és szétfoszlott hulla, véres hulla, féregette hulla, csontváz;

10 felidézés: a Megvilágosult (Buddha), az Eszme, a Közösség, erényesség, adakozás, dévák (tündöklő égi lények), halál, a test 32 arculata (haj, szőr, köröm, fog, bőr, hús, ín, csont, csontvelő, vese, szív, máj, rekeszizom, lép, tüdő, bél, bélfodor, gyomor, ürülék, epe, köpet, genny, vér, verejtek, hár, könny, faggyú, nyál, takony, ízületi savó, húgy és agyvelő), légzés, béke;

4 „fölséges lakozás” (szeretet, könyörület, együtt-örvendés, elfogulatlanság);

4 alakzatmentes állapot (véghetetlen tér, határtalan tudat, semmi, sem-észlelés-sem-nem-észlelés);

az étel undorító voltának észlelete;

a négy elem (föld, víz, tűz, szél) meghatározása.

Ezek között csak két olyan meditációs téma van, amely mindig és mindenkinek üdvös: a szeretetről és a halálról való elmélkedés. A többi csak bizonyos egyéneknek bizonyos körülmények között jó. Az érzéki jellemtípusoknak a 10 fürtelem vagy a test 32 arculatának szemlélése való. Az utálkozóknak a 4 „fölséges lakozás” vagy a 4 szín-körlet. A mulyaság- és képzelgés-vezette jellemtípusnak a ki- és belégzésük figyelése. A hittől vezéreltnek az első 6 felidézés, a megértőnek pedig az elmélkedés a halálról, a békéről, az étel undorító voltáról vagy a négy elem meghatározása. A többi körlet és a 4 alakzatmentes állapot mindegyik jellemnek megfelelő meditációs téma, azzal a fenntartással, hogy a mulya terjedelmes körletekre koncentráljon, „*egy gabonarostáló kosár méretűre vagy legalábbis egy csészealjnyira*”, mert korlátozottabb térben könnyen összezavarodik. A képzelgéstől vezéreltnek pedig éppen ellenkezőleg, kisebb körlet való, mert egy terebélyes tárgy a képzelet csapongására ad alkalmat.

Befejezésül őszintén be kell vallani, hogy a páli buddhizmusban nincs különösebb jelentősége a jellemtipológiának. Az alábbi irodalomjegyzék – melyet Miss I. B. Horner áldozatos segítségével sem tudtam tovább bővíteni (csupán utalások a *Szuttanipáta: A vezérfonalak kötetében*)⁴ – tanúsítja, hogy az elméleti munkák száma elenyészően csekély, és azok is szinte kizárólag és gépiesen ismétlik egymást. Ami pedig a gyakorlatot illeti, a theraváda meditáció mesterei mindig csak néhány, bárkinek megfelelő meditációs témát ajánlottak úgyis, leggyakrabban a légzés figyelését.

A buddhizmus a jellemtipológiának legfeljebb átmeneti és korlátozott szerepet szánhat, hiszen célja eleve a tipizálhatatlan, teljes ember kibontakoztatása.

Budapest, 1976.

Irodalom

(Javított, bővített)

ANURUDDHA, Abhidhammattha Sangaha - A Manual of Abhidhamma, ed., trsl. Narada. Buddhist Publication Society, Kandy, 1968, 384-395.

Elérhető az interneten: https://terebess.hu/keletkultinfo/Narada_Abhidhammattha.pdf

ANURUDDHA, Compendium of Philosophy, trsl. Shwe Zan Aung, rev. C.A.F. Rhys Davids. Pali Text Society, London, 1910, (reprint, 1967), 203-205.

BAPAT, P. V., Vimuttimaggā and Visuddhimaggā, A Comparative Study, Poona, 1937.

Elérhető az interneten: <https://terebess.hu/keletkultinfo/Vimuttimaggā-Visuddhimaggā.pdf>

BUDDHAGHOSA, The Six Types of Persons, trsl. E. Conze, In: Buddhist Scriptures, Penguin Books, Harmondsworth, 1959, 116-121.

BUDDHAGHOSA, The Path of Purification, trsl. Nyanamoli. A. Semaḡe, Colombo, 1964, (2nd ed.), 102-111.

Elérhető az interneten: <https://terebess.hu/keletkultinfo/Path-of-Purification.pdf> pp. 96-104.

BUDDHAGHOSA, The Path of Purity, trsl. Pe Maung Tin. Pali Text Society, London, 1922-31, (reprint, 1971), 118-128.

BUDDHAGHOSA, Visuddhimaggā, ed. H.C. Warren, rev. Dh. Kosambi. Harvard University Press, Cambridge, 1950, 82-89.

BUDDHAGHOSA, Visuddhimaggā, input by the Sri Lanka Tripitaka Project. Text converted to Unicode (UTF-8).⁵

Elérhető az interneten: http://grettil.sub.uni-goettingen.de/grettil/2_pali/4_comm/visudd_u.htm

→ <http://what-buddha-said.net/library/Pali/Vism.htm> →

<http://www.palikanon.com/pali/anna/visuddhi/vis03.htm> →

http://vignette1.wikia.nocookie.net/tipitaka/images/8/87/Visuddhimaggō_1.pdf/revision/latest?cb=20151128074526

BUDDHAGHOSA, Der Weg zur Reinheit, übs. Nyanatiloka. Verlag Christiani, Konstanz, 1975, (3. Auflage), 122-131.

Elérhető az interneten: http://www.palikanon.com/visuddhi/vis_idx.html →

http://www.palikanon.com/visuddhi/vis03_08.html →

http://www.palikanon.com/visuddhi/vis03_11.html

BUDDHAGHOSA, Le chemin de la pureté, trad. Christian Maës, Fayard, Paris, 2002. 826 p.

DHAMMARATANA, U., Guide Through Visuddhimaggā, Maha Bodhi Society, Varanasi, 1964, 39-46.

UPATIṢṢA, Csie-to tao lun, kínaira ford. Sanghapala (Upatissa 優波底沙、Jietuo dao lun 解脫道論、Saṅghapāla 僧伽婆羅、460-524). In: Taisho shinshu daizokyo, Taisho issaikyo kandokai, Tokyo, 1924-34. (32. kötet, No. 1648, III. rész, 6. fejezet.)

Elérhető az interneten: http://www.cbeta.org/result/normal/T32/1648_001.htm →

http://buddhism.lib.ntu.edu.tw/BDLM/sutra/chi_pdf/sutra15/T32n1648.pdf →

http://tripitaka.cbeta.org/T32n1648_003

UPATIṢṢA, The Path of Freedom, trsl. N.R.M. Ehara, Soma, Kheminda. D. Roland D. Weerasuria, Colombo, 1961, (reprint, Buddhist Publication Society, Kandy, 1977, 1995), 54-61.

Elérhető az interneten: <https://terebess.hu/keletkultinfo/Vimuttimaggā.pdf>

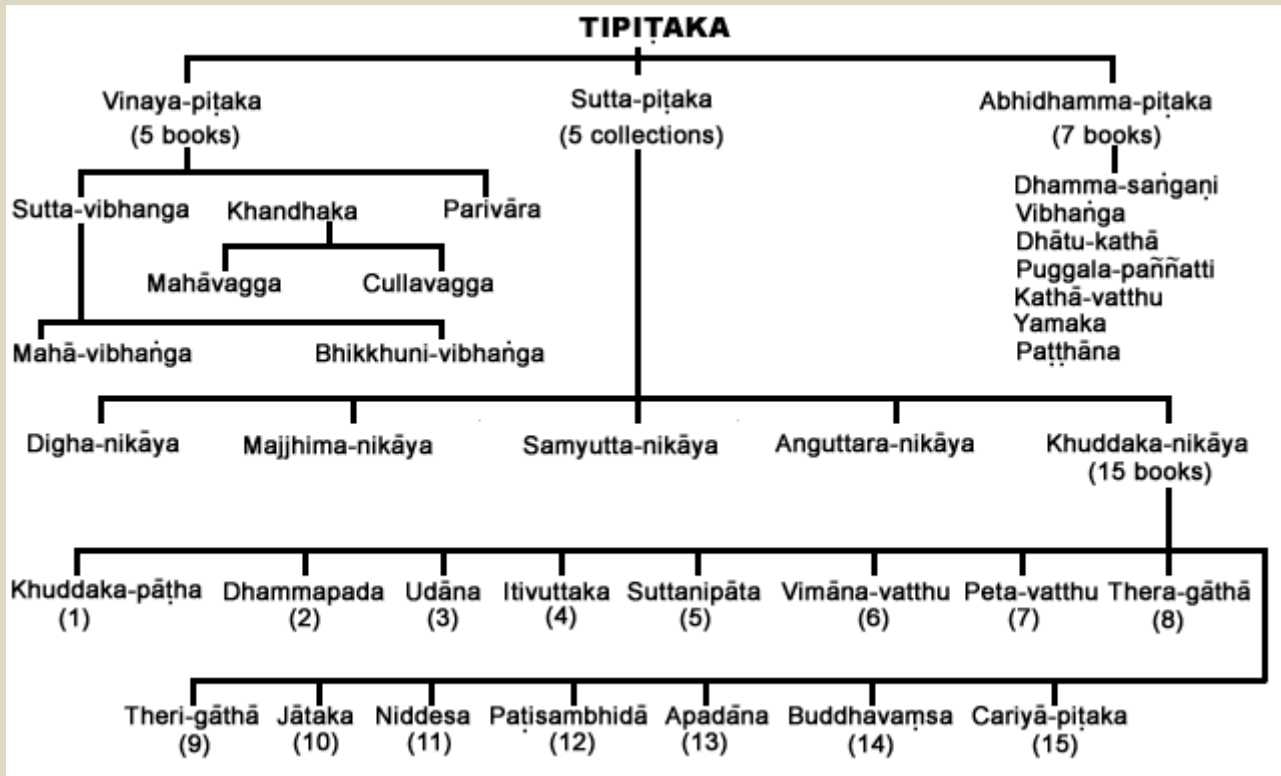
VAJIRANANA, P., Buddhist Meditation in Theory and Practice. M.D. Gunasena,

Colombo, 1962, 108-111.

VAJIRANANAVARORASA, Dhamma Vibhaga (Numerical Sayings of Dhamma), Part II., Mahamakut Buddhist University, Bangkok, 1970, 102-103.

Jegyzetek

¹ A páli nyelvű buddhista kánon tartalomjegyzéke (Terebess Gábor fordítása)

Tipitaka A hármaskosár

(A) Vinaja-pitaka A fegyelmezés kosara (5 könyv)

I. Szutta-vibhanga A vezérfonalak elemzése

1. Mahá-vibhanga A nagy elemzés (Bhikkhu-vibhanga A szerzetesfivérek kötelezettségeinek elemzése)

2. Bhikkhuní-vibhanga A szerzetesnővérek kötelezettségeinek elemzése

II. Khandhaka Rendtartás

1. Mahāvagga A nagy rész

2. Csullavagga A kis rész

III. Parivāra Független (szerzője egy Dípa nevű szingaléz szerzetes)

(B) **Szutta-pitaka** A vezérfonalak kosara (5 gyűjtemény)

- I. **Díggha-nikája** A hosszú gyűjtemény
- II. **Maddzshima-nikája** A közép(hosszú) gyűjtemény
- III. **Szamjutta-nikája** A társított gyűjtemény
- IV. **Anguttara-nikája** A sorjázott gyűjtemény
- V. **Khuddaka-nikája** A rövid gyűjtemény
 1. **Khuddaka-pátha** Rövid olvasmányok
 2. **Dhammapada** Az igazság szava (A Tan ösvénye)
 3. **Udána** Szózatok
 4. **Itivuttaka** Az "így-mondottak"
 5. **Szuttanipáta** A vezérfonalak kötete
 6. **Vimána-vatthu** Az égi paloták történetei
 7. **Péta-vatthu** Az éhező szellemek történetei
 8. **Théra-gáthá** Az idősbek dalai (zsoltárai)
 9. **Théri-gáthá** Az idősebb nővérek dalai
 10. **Dzsátaka** Születésregék (a jövendő Buddha előéletei, tkp. állatmesék)
 11. **Niddésza** A mutató (szerzője Száriputta)
 12. **Patiszambhidá-magga** A szétismerés útja
 13. **Apadána** Hőstettek (Szerzetesek legendái)
 14. **Buddhavamsza** Buddhák krónikája
 15. **Csarijá-pitaka** A viselkedés kosara

A burmai kánonban még további négy szöveg:

 16. **Milinda-panyhá** Menandrosz király kérdései
 17. **Szuttaszamgaha** A vezérfonalak összefoglalása
 18. **Pétakopadésza** A kosarak feltárása
 19. **Nettipakarana** Az ismertető (Szövegértelmezők kézikönyve; értelmezéstan)

(C) **Abhidhamma-pitaka** A kiemelt eszmék kosara (7 könyv)

- I. **Dhamma-szanganí** Az eszmék rendszere
- II. **Vibhanga** Elemzés (Részletezés)
- III. **Dhātu-kathá** Érzékelemek (Értekezés az elemekről)
- IV. **Puggala-pannyatti** Személyfogalmak (Jellemtan)
- V. **Kathá-vatthu** Vitapontok (szerzője a hagyomány szerint Moggaliputta Tissza)
- VI. **Jamaka** Párosítások
- VII. **Patthána** Okviszonyok

² Kínai terminológia Pálos István fordításaival:

caryā 修行 xiu xing

1. rāgacaritā 貪行者 [tan xingzhe] **kapaszkodó-vágyódó típus**
2. dosacaritā 瞋行者 [chen xingzhe] **ingerlékeny-gyűlölködő típus**
3. mohacaritā 癡行者 [chi xingzhe] **önámító-illúziós típus**
4. saddhācaritā 信行者 [xin xingzhe] **bizakodó-hívó típus**
5. buddhacaritā 覺行者 [jue xingzhe] **beleélő-belátó típus**
6. vitakkacaritā 尋行者 [xun xingzhe] **keresgélő-boncolgató típus**

A Dictionary of Chinese Buddhist Terms by William Edward Soothill and Lewis Hodous
Elérhető az interneten:

<https://terebess.hu/zen/Soothill-Buddhist-Dictionary-of-Chinese-Terms.pdf>

《解脫道論》CBETA 電子版

發行單位: 中華電子佛典協會 (CBETA) cbeta@ccbs.ntu.edu.tw

資料底本: 大正新脩大正藏經 Vol. 32, No. 1648

解脫道論卷第三
阿羅漢優波底沙梁言大光造
梁扶南三藏僧伽婆羅譯
分別行品第六

爾時依止阿闍梨。以數日觀其行。其行相應行處應當教。於是行者十四行。欲行
瞋恚行癡行信行意行覺行欲瞋恚行欲癡行瞋癡行等分行信意行信覺行意覺行等分行。
復次愛見慢等種種行可知。於是貪欲意使行性樂著。無異於是義。由行故成十四人。
欲行人瞋行人癡行人信行人意行人覺行人欲瞋行人欲癡行人瞋癡行人等分行人信意行
人信覺行人意覺行人等分行人。於是欲欲欲使欲性欲樂。此謂欲行人。其欲常行增上
欲。是謂欲行。如是一切當分別。爾時此十四人略成七人。如是欲行人信行人成一。
瞋行人意行人成一。癡行人覺行人成一。欲瞋行人信意行人成一。欲癡行人信覺行人
成一。瞋癡行人意覺行人成一。二等分行人成一。問何故欲行人信行人成一。答欲行
人於善朋增長信行欲。親觀功德故。復次以三行欲及信。此句成一相。有愛念義。覓
功德義。非捨義。於是欲者念欲。信者念善。欲者覓欲功德。信者覓善功德。欲者不
捨非可愛為相。信者不捨可愛為相。是故欲行及信行成一相。問何故瞋恚行及意行成
一。答瞋行人於善朋增長智行瞋。親觀功德故。復次以三行瞋恚及智成一相。非愛念
故覓瞋故捨故。於是瞋人非安愛念。智者非安行念。瞋恚人覓瞋。智者覓行過患。瞋
人安捨。智者安捨行。是故瞋行人及意行成一相。等故。問何故癡行人及覺行人成一

。答癡行人為得善。增長覺行癡。親觀功德故。信慧動離故。復次以二行癡覺成一相。不自定故動故。於是癡安亂故不安。覺種種覺憶故成不安。癡無所趣向成動。覺輕安故成動。是故癡行及覺行成一相。等故。以此方便餘行當分別。如是此成七人。於此七人云何速修行。云何遲修行。欲行人速修行。以安可教化。信力故。癡覺薄故。瞋行人速修行。安可教化。有意力故。癡覺薄故。癡行人遲修行。難可教化。有癡覺力故。信意薄故。欲瞋行人速修行。安可教化。有信意力故。癡覺薄故。欲癡行人遲修行。難可教化。不安信故。癡覺力故。瞋癡行人遲修行。難可教化。不安意故。癡覺力故。等分行人遲修行。難可教化。不安住意故。有癡覺力故。爾時此七人。由本煩惱成三。欲行人瞋恚行人癡行人。問此三行何因緣。云何可知此欲行人此瞋行人此癡行人。云何行受衣乞食坐臥行處威儀。答初所造因緣。諸行界為因緣。過患為因緣。云何諸行初所造因緣。於初可愛方便故。多善業成欲行人。復從天堂落生於此。多起殺割拮怨業。成瞋行人。不愛業所覆。從地獄從龍生墮落生此。初多飲酒離間。成癡行人。從畜生墮落生此。如是行初造因緣。云何界為因緣。二界最近故。成癡行人。所謂地界水界。二界最近故。成瞋行人。所謂火界風界。四界等故。成欲行人。如是諸行界為因緣。云何過患為因緣。最多淡成欲行人。最多瞻成瞋行人。最多風成癡行人。復有說。最多淡成癡行人。最多風成欲行人。如是過患為因緣。云何可知此人欲行此人瞋行此人癡行。答以七行可知。如是以事以煩惱以行以受取以食以業以臥 P. 16。云何以事可知。欲行人見所有事。未常見而見既見。恒觀於真實過患不作意。於小功德成不難。不從此欲解脫。既觀不能捨行。知於餘事。諸如是行欲行可知瞋行人者。見所有如是事。如倦不能久看。隨取過患多毀人。於多功德非不難。從此不捨。唯以過患得已便。知行餘事亦如是。行瞋行可知。癡行人見所有如是事。於功德過患成信他。聞他人所薄亦薄。聞他所讚歎亦讚歎。自不知故。以如是行於外事。癡行可知。如是以事。問云何以煩惱可知。答欲行人五煩惱。多行嫉慳幻詔欲。此謂五。瞋恚行人五煩惱。多行忿恨覆慳瞋。此謂五。癡行人五煩惱。多行懶懈怠疑悔無明是五。如是以煩惱可知。問云何以行。答欲行人見行以性。舉脚疾行平。舉脚下脚不廣。舉脚可愛行。如是以行欲行可知。瞋恚行人見行以性。急起脚急下。相觸以半脚入地。如是已行瞋恚人可知。癡行人見行以性。起脚摩地亦摩下。以脚觸脚行。以如是行癡行人可知。如是以行。問云何以著衣欲行人。答欲行人若捉衣以性。不多見不寬著衣太下。周正圓種種可愛可見。瞋行人著衣以性。大急太上。不周正不圓。不種種可愛。不可觀。癡行人若著衣以性。多寬不周正不圓。非種種可愛可觀。如是以著衣可知。問云何以食可知。答欲行人樂肥甜。瞋恚行人樂酢。癡行人不定樂。復次欲行人。食時自量相應中適取揣食。亦知氣味不速食。若得少味成大歡喜。瞋行人見食。多取揣食滿口食。若得少味太瞋惱。癡行人見食。不圓小揣食不中適。少取以食塗染其口。半揣入口。半墮盤器。亂心不思惟食。如是以欲可知。問云何以事知。欲行人掃地。平身捉掃帚不駛。不知土沙。而能清淨。瞋行人若掃地。急促掃帚兩邊駛除去土沙。急聲雖淨潔而不平等。愚癡行人若掃地。寬捉掃帚輾轉看盡處處不淨。亦不平等。如是浣染縫等。一切事平等作不與心。是欲人瞋行人。於一切事不平等作不與心。癡行人亂心多作不成。如是以事可知。問云何以臥坐。欲行人眠不駛。眠先拼擋臥處令周正平等。安隱置身屈臂眠。夜中有喚即起。如有所疑即答。瞋行人若眠駛。隨得所安置。身面目頻蹙。於夜若有人喚即起瞋答。癡人若眠臥處不周正。放手脚覆身而臥。夜中若有人喚。應聲噫噫久時方答。如是以臥可知。問何行何法。用受衣乞食坐臥行處。若欲行人衣履不下色可憎。是與其衣當著。瞋行人衣精細。衣淨潔好色下可愛。是應當著。癡行人衣隨所得當著。欲行人乞食履不淨潔。無美氣味少乞食。瞋行人乞食肥美淨潔。好氣味如意所得癡。行人乞食隨所得有節。欲行人臥坐於樹影水間。於小遠村處。復於未成寺。於無臥具處。是其當眠坐。瞋行人坐臥樹影水邊成就平正。於寺已成臥具。具足成其坐臥處。癡行人依。師親觀當住。欲行人行處。食處。若入聚落應向日而行。於惡人處。是其當行。瞋恚行人處。於飯水飲食具足。逐日而入多信向人處。是其當入。癡行人隨所得處。欲行人威儀多行脚處。瞋行人依坐臥。癡行人依行處。於是散向。欲者依可愛境界為信。瞋恚者不可愛境界為信。癡者不觀為因。欲者如奴。瞋恚者如主。癡者如毒。貪者少過患斷無染。瞋恚大過患使無染。癡者大過患斷無染。欲行人樂色。瞋行人樂諍。癡行人樂懈怠

A HAT ALAPTÍPUS NEVEI ÉS AZOK ÉRTELME

1. 貪 t'an = rāga, vagy lobha = cupidity-attachment (derived from to dye, colour) vagyis elszínez. In Abhidharmasamuccaya p.7 a következő a definíciója: "It is hankering after things ranging over the three levels of existence (i.e. the world of desire, the world of form and the world of no forms), and its function is to produce frustrations." Ez tehát az u.n. EGOPETÁLIS tendencia, valamit bekebelezni, birni. Azt hiszem a kapaszkodó sóvárgás a legjobb fordítása. A két szó együttesen többet fejez ki.
2. 瞋 ch'en = páli dosa, szanszkrit dveṣa = aversion-hatred a fenti mű alapján a definíciója: "It is the presence of the intention to torment sentient beings, to quarrel with frustrated situations, and to inflict suffering on those who are the cause of frustration. Its functions in providing a basis of getting involved with evil behaviour!" Talán legjobban gyűlölködő ellenszenv-nek lehetne fordítani. Gyakorlatilag EGOFUGÁLIS tendencia, valami ellen védekezni, eltávolítani valamit.
3. 痴 ch'ih = moha, - deludedness (félrevezettség), önbecsapás, illúzióválás. Definíciója: "It is a thorough incomprehension of (practical) knowledge that comes from maturation, instructions, thinking and understanding, and its function is to provide a basis for becoming involved in evil behaviour". Ez tehát ezek szerint maga az EGO-val való azonosítás, ami pedig a gyakorlatban nem létezik, de ha létezővé tesszük, önámítás-önfélrevezetés által, egyszerre feltámad az ebbe bekebelező, egopetális tendencia vagy az eltávolító-gyűlölködő egofugális sugárzás. Ha a TV be van kapcsolva és kép (ego) jelenik meg rajta, akkor kezdünk neki örülni (lobha) vagy unszimpatikus (dosa) lesz.
4. 信 hsin = páli saddhā, szanszkrit śraddhā, hit Soothill 296A szerint: "faith regarded as the faculty of the mind which sees, appropriates, and trusts the things of religion", "Two forms are mentioned: 1. ADHIMUKTI, intuition, tr. by self-assured enlightenment. 2. ŚRADDHĀ, faith through hearing or being taught".
5. 覺 chüeh = páli budchi, szanszkrit bodhi, "from bodha "knowing, understanding" means enlightenment, illumination; chüeh is to awake, apprehend, perceive, realize; awake, aware; (also to sleep). It is illumination, enlightenment, or awakening in regard to the real in contrast to the seeming; also enlightenment in regard to moral evil" (Soothill 480A). tehát beleélő-meglátóképesség.
6. 尋 hsün, másutt 疑 = páli vitakka, szanszkrit vitarka = "initial attention", "cognition in initial application", "judgment" (Soothill 305B); "vitarka and 伺 vicāra, two conditions in dhyāna DISCOVERY and ANALYSIS of principles; vitarka a dharma which tends to increase, and vicāra one which tends to diminish, definiteness and clearness in the stream of consciousness" (Soothill 370B).

Különben a ^尋hsün szó társi értelme: keresgélni, az i ^疑szó társi értelme pedig: kételkedni. Patanjali jóga-szótárában találtam a vitarkáról: "vitarka bedeutet soviel wie 'rationale Überlegung'" (Vivekananda: Raja-Yoga, Vlg. Hermann Bauer/Freiburg 1937) P. 136. "Vicāra : mit Unterscheidung" (u.o.p.137). A képzelet-tel való fordítását nem találom jónak, inkább bogarászás-keresgélést kellene helyette mondani, vagy fontolgatást. De erre még visszatérek.

修行

hsiu-hsing= viselkedés, conduct, behaviour a szanszkrit caryā megfelelője, nem a carita-é. Soothill 321A világosan magyarázza: "修行 Caryā, conduct; to observe and do; to mend one's ways; to cultivate oneself in right practice; be religious, or pious".

A fentiek alapján a Vimuttimaggā tipológiáját a következőképpen fordítottam:

1. kapaszkodó-vágyódó típus
2. ingerlékeny-gyűlölködő típus
3. önámító-illúziós típus
4. bizakodó-hívő típus
5. beleélő-belátó típus
6. keresgélő-boncolgató típus

3 A 63 csaritá típus

Egyes

rāga csaritá

dosza csaritá

moha csaritá

buddhi csaritá

szaddhá csaritá

vitakka csaritá

Kettős

rāga csaritá+dosza csaritá

rāga csaritá+moha csaritá

rága csarítá+buddhi csarítá

rága csarítá+szaddhá csarítá

rága csarítá+vitakka csarítá

dosza csarítá+moha csarítá

dosza csarítá+buddhi csarítá

dosza csarítá+szaddhá csarítá

dosza csarítá+vitakka csarítá

moha csarítá+buddhi csarítá

moha csarítá+szaddhá csarítá

moha csarítá+vitakka csarítá

buddhi csarítá+szaddhá csarítá

buddhi csarítá+vitakka csarítá

szaddhá csarítá+vitakka csarítá

Hármas

rága csarítá+dosza csarítá+moha csarítá

rága csarítá+dosza csarítá+buddhi csarítá

rága csarítá+dosza csarítá+szaddhá csarítá

rága csarítá+dosza csarítá+vitakka csarítá

rága csarítá+moha csarítá+buddhi csarítá

rága csarítá+moha csarítá+szaddhá csarítá

rága csarítá+moha csarítá+vitakka csarítá

rága csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá

rága csarítá+buddhi csarítá+vitakka csarítá

rága csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

dosza csarítá+moha csarítá+buddhi csarítá

dosza csarítá+moha csarítá+szaddhá csarítá

dosza csarítá+moha csarítá+vitakka csarítá

dosza csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá

dosza csarítá+buddhi csarítá+vitakka csarítá

dosza csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

moha csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá

moha csarítá+buddhi csarítá+vitakka csarítá

moha csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

buddhi csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

Négyes

moha csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

dosza csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

dosza csarítá+moha csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

dosza csarítá+moha csarítá+buddhi csarítá+vitakka csarítá

dosza csarítá+moha csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá

rága csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

rága csarítá+moha csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

rága csarítá+moha csarítá+buddhi csarítá+vitakka csarítá

rága csarítá+moha csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá

dosza csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá+rága csarítá

dosza csarítá+buddhi csarítá+vitakka csarítá+rága csarítá

dosza csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá+rága csarítá

moha csarítá+vitakka csarítá+rága csarítá+dosza csarítá

moha csarítá+szaddhá csarítá+rága csarítá+dosza csarítá

buddhi csarítá+rága csarítá+dosza csarítá+moha csarítá

Ötös

dosza csarítá+moha csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

rága csarítá+moha csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

rága csarítá+dosza csarítá+buddhi csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

rága csarítá+dosza csarítá+moha csarítá+szaddhá csarítá+vitakka csarítá

rága csarítá+dosza csarítá+moha csarítá+buddhi csarítá+vitakka csarítá

rāga csaritá+dosza csaritá+moha csaritá+buddhi csaritá+szaddhá csaritá

Hatos

rāga csaritá+dosza csaritá+moha csaritá+buddhi csaritá+szaddhá csaritá+vitakka csaritá

4 Cf. Mahāsamaya Sutta, DN 20

The Commentaries give long accounts of the teaching of the Mahāsamaya (e.g., SNA. 357 ff; DA.ii.672ff). [...] The Buddha told the monks the names of the devas present (as given in the Mahāsamaya), and, surveying the assembly, saw that it consisted of two kinds of beings, one capable of benefiting by his teaching (bhabbā), and the other not so capable (abhabbā). The capable he saw, could be divided into six groups according to temperament: those of lustful temperament (rāgacaritā), hating (dosa), deluded (moha), discursive (vitakka), faithful (saddhā), and intelligent temperament (buddhicaritā). To these, respectively, he taught six suttas, calculated to benefit each separate class, and, in order that each sutta might take the form of a dialogue, he created a Buddha form to ask questions, while he himself answered them.

The six suttas, so taught, were the ① **Sammāparibbājaniya Sutta** (rāgacaritā), ② **Kalahavivāda Sutta** (dosacaritā), ③ **Mahābyūha Sutta** (mohacaritā), ④ **Tuvataka Sutta** (saddhācaritā), ⑤ **Purābheda Sutta** (buddhicaritā), ⑥ **Cūlabyūha Sutta** (vitakkacaritā) in the **Sutta-Nipāta** (Snp).

(from G.P. Malalasekera, Dictionary of Pāli Proper Names;
http://www.aimwell.org/DPPN/mahasamaya_sutta.html)

[Snp English translations by M. Coomarswamy, V. Fausböll, E. M. Hare, Dines Andersen & Helmer Smith, Lord Chalmers, K. R. Norman, Bhikkhu Ṭhānissaro, Paññobhāsa Bhikkhu, John D. Ireland, Bhante Varado, N. A. Jayawickrama, L. F. Lebkowicz & Tamara Ditrich, and Ven. H. Saddhātissa]

① Sammāparibbājaniya Sutta (rāgacaritā), Snp 2.13

Szammāparibbādzsanija Szutta: A lelkiismeretes szerzetesnövendék útja: nem-ragaszkodás, a szenvedélyek megszüntetése, a szamszára természetének megértése.

<http://static.sirimangalo.org/mahasi/Sammaparibbajaniya%20Sutta.htm>

“Pucchāmi munim pahūtapaññaṃ,
Tiṇṇaṃ pāraṅgataṃ parinibbutaṃ t̥hitattaṃ;
Nikkhamma gharā panujja kāme,
Kathaṃ bhikkhu sammā so loke paribbajeyya”.

“Yassa maṅgalā samūhatā,
(iti bhagavā):
Uppātā supinā ca lakkhaṇā ca;
So maṅgaladosavippahīno,
Sammā so loke paribbajeyya.

Rāgaṃ vinayetha mānusesu,
Dibbesu kāmesu cāpi bhikkhu;
Atikkamma bhavaṃ samecca dhammaṃ,
Sammā so loke paribbajeyya.

Vipiṭṭhikatvāna pesuṇāni,
Kodhaṃ katarīyaṃ jaheyya bhikkhu;

Anurodhavirodhavippahīno,
Sammā so loke paribbajeyya.

Hitvāna piyañca appiyañca,
Anupādāya anissito kuhiñci;
Saṃyojanīyehi vippamutto,
Sammā so loke paribbajeyya.

Na so upadhīsu sārameti,
Ādānesu vineyya chandarāgam;
So anissito anaññaneyyo,
Sammā so loke paribbajeyya.

Vacasā manasā ca kammunā ca,
Aviruddho sammā viditvā dhammaṃ;
Nibbānapadābhipatthayāno,
Sammā so loke paribbajeyya.

Yo vandati manti nunnameyya,
Akkuṭṭhopi na sandhiyetha bhikkhu;
Laddhā parabhojanaṃ na majje,
Sammā so loke paribbajeyya.

Lobhañca bhavañca vippahāya,
Virato chedanabandhanā ca bhikkhu;
So tiṇṇakathaṃkatho visallo,
Sammā so loke paribbajeyya.

Sāruppaṃ attano viditvā,
No ca bhikkhu hiṃseyya kañci loke;
Yathātathiyāṃ viditvā dhammaṃ,
Sammā so loke paribbajeyya.

Yassānusayā na santi keci,
Mūlā ca akusalā samūhatāse;
So nirāso anāsisāno,
Sammā so loke paribbajeyya.

Āsavakhīṇo pahīnamāno,
Sabbāṃ rāgapathaṃ upātivatto;
Danto parinibbuto ṭhitatto,
Sammā so loke paribbajeyya.

Saddho sutavā niyāmadassī,
Vaggagatesu na vaggasāri dhīro;
Lobhaṃ dosaṃ vineyya paṭighaṃ,
Sammā so loke paribbajeyya.

Saṃsuddhajino vivaṭṭacchado,
Dhammesu vasī pārāgū anejo;
Saṅkhāranīrodhaññākusalo,
Sammā so loke paribbajeyya.

Atītesu anāgatesu cāpi,
Kappātīto aticcasuddhipañño;
Sabbāyatanehi vippamutto,
Sammā so loke paribbajeyya.

Aññāya padaṃ samecca dhammaṃ,
Vivaṭaṃ disvāna pahānamāsavānaṃ;
Sabbupadhīnaṃ parikkhayāno,
Sammā so loke paribbajeyya”.

“Addhā hi bhagavā tatheva etaṃ,
Yo so evaṃvihārī danto bhikkhu;
Sabbasaṃyojanayogavītivatto,
Sammā so loke paribbajeyyā”ti.

2.13. Perfection in the Wandering Life
Translated by Laurence Khantipalo Mills
<https://suttacentral.net/en/snp2.13>

Question

Of the Sage of great wisdom, one gone across,
to the further shore gone, completely Cool, poised
who’s renounced a house,
sense-pleasures dispelled, I ask:
How would a bhikkhu rightly wander in the world?

Buddha

Who has destroyed (belief) in omens, in luck,
the occurrence of dreams and other signs such,
who is rid of the bane of what is auspicious,
such a one rightly would wander in the world.

Who sensuality is able to divert—
both varieties, human and divine—such a bhikkhu
passed beyond being, knowing Dharma well,
such a one rightly would wander in the world.

Anger and avarice by the bhikkhu abandoned,
his back having turned upon slander as well,
compliance, opposition, completely disappeared,
such a one rightly would wander in the world.

Letting go the pleasant, what’s unpleasant too,
ungrasping, unsupported by nothing at all,
from all the causes for the fetters—completely free,
such a one rightly would wander in the world.

Seeing no essence in mental substrata,
dispelled passionate desire for what can be grasped,
not being dependent or led by another,
such a one rightly would wander in the world.

In speech, mind and deed to others unopposed
and knowing very well the Dharma’s full extent,
and one who is aspiring to the state of Nirvāṇa,
such a one rightly would wander in the world.

The bhikkhu not conceited thinking, “Me he reveres”,
nor on being abused does he retaliate,
nor thrilled with others donations of food,
such a one rightly would wander in the world.

For greed and for being, the bhikkhu’s let go,
as for injury and bondage it’s not done by him
crossed over doubts, removed is the dart,
such a one rightly would wander in the world.

A bhikkhu who knows what he himself enjoys
would not be one who harms others in the world;
realizing the Dharma as it really is,
such a one rightly would wander in the world.

in whom are no hidden tendencies at all—
the roots of evil completely removed,
for them no longings left, no yearnings come anew
such a one rightly would wander in the world.

Inflows eradicated and conceit let go
and transcended the path of sexual desire,
one tamed, completely Cool and imperturbable,
such a one rightly would wander in the world.

Confident and learned, one who Sees the Way,
one Wise who among sects is no sectarian;
who greed has diverted, hatred, ill-will too,
such a one rightly would wander in the world.

A conqueror—purity perfected, remover of the veil,
with majesty of dharmas, far-shorer, inturbulent,
skilful **with knowledge of conditioned things’ cessation,**
such a one rightly would wander in the world.

Of wisdom purified surmounting both
past and the future, gone beyond time,
and in every way free from sense-bases,
such a one rightly would wander in the world.

Final Knowledge of the State, having realized the Dharma,
having seen openly the letting-**go of inflows,**
with all the substrata completely dissolved,
such a one rightly would wander in the world.

Question

Indeed, O Blessed One, certainly it is thus,
for that bhikkhu tamed, living like this—
one who beyond all the fetters has passed,
such a one rightly would wander in the world.

② Kalahavivāda Sutta (dosacaritā), Snp 4.11

Kalahavivāda Szutta: Az érvelések és viták érzelmi kötődésekből fakadnak.

<http://www.accesstoinight.org/tipitaka/kn/snp/snp.4.11.than.html>

<http://www.accesstoinight.org/tipitaka/kn/snp/snp.4.11.irel.html>

<http://suttas.net/english/suttas/khuddaka-nikaya/sutta-nipata/atthakavagga%20-%20php%20version%201.4/11-quarrels.php>

“Kutopahūtā kalahā vivādā,
Paridevasokā sahamaccharā ca;
Mānātimānā sahapesuṇā ca,
Kutopahūtā te tadiṅgha brūhi”.

“Piyappahūtā kalahā vivādā,
Paridevasokā sahamaccharā ca;
Mānātimānā sahapesuṇā ca,
Maccherayuttā kalahā vivādā;
Vivādajātesu ca pesuṇāni”.

“Piyā su lokasmiṃ kutonidānā,
Ye cāpi lobhā vicaranti loke;
Āsā ca niṭṭhā ca kutonidānā,
Ye samparāyāya narassa honti”.

“Chandānidānāni piyāni loke,
Ye cāpi lobhā vicaranti loke;
Āsā ca niṭṭhā ca itonidānā,
Ye samparāyāya narassa honti”.

“Chando nu lokasmiṃ kutonidāno,
Vinicchayā cāpi kutopahūtā;
Kodho mosavajjaṅca kathāṅkathā ca,
Ye vāpi dhammā samaṇena vuttā”.

“Sātaṃ asātanti yamāhu loke,
Tamūpanissāya pahoti chando;
Rūpesu disvā vibhavaṃ bhavaṅca,
Vinicchayaṃ kubbatī jantu loke.

Kodho mosavajjaṅca kathāṅkathā ca,
Etepi dhammā dvayameva sante;
Kathāṅkathī ṅāṅpathāya sikkhe,
Ñatvā pavuttā samaṇena dhammā”.

“Sātaṃ asātaṅca kutonidānā,
Kismiṃ asante na bhavanti hete;
Vibhavaṃ bhavaṅcāpi yametamatthaṃ,
Etaṃ me pabrūhi yatonidānaṃ”.

“Phassanidānaṃ sātaṃ asātaṃ,
Phasse asante na bhavanti hete;
Vibhavaṃ bhavaṅcāpi yametamatthaṃ,
Etaṃ te pabrūmi itonidānaṃ”.

“Phasso nu lokasmi kutonidāno,
Pariggahā cāpi kutopahūtā;
Kismiṃ asante na mamattamatthi,
Kismiṃ vibhūte na phusanti phassā”.

“Nāmaṅca rūpaṅca paṭicca phasso,
Icchānidānāni pariggahāni;

Ichhāyasantyā na mamattamatthi,
Rūpe vibhūte na phusanti phassā”.

“Kathaṃ sametassa vibhoti rūpaṃ,
Sukhaṃ dukhañcāpi kathaṃ vibhoti;
Etaṃ me pabrūhi yathā vibhoti,
Taṃ jāniyāmāti me mano ahu”.

“Na saññasaññī na visaññasaññī,
Nopi asaññī na vibhūtasaññī;
Evaṃ sametassa vibhoti rūpaṃ,
Saññānidānā hi papañcasāṅkhā”.

“Yaṃ taṃ apucchimha akittayī no,
Aññaṃ taṃ pucchāma tadiṅgha brūhi;
Ettāvataggaṃ nu vadanti heke,
Yakkhassa suddhiṃ idha paṇḍitāse;
Udāhu aññaṃpi vadanti etto”.

“Ettāvataggampi vadanti heke,
Yakkhassa suddhiṃ idha paṇḍitāse;
Tesaṃ paneke samayaṃ vadanti,
Anupādisese kusalā vadānā.

Ete ca ñatvā upanissitāti,
Ñatvā munī nissaye so vimamsī;
Ñatvā vimutto na vivādameṭi,
Bhavābhavāya na sameti dhīro”ti.

4.11. Arguments and Disputes
Translated by Laurence Khantipalo Mills
<https://suttacentral.net/en/snp4.11>

Question

Whence so many arguments, disputes
and sorrow, lamentation, selfishness,
arrogance, pride and slander too?
Whence come all these? Please upon them speak.

Buddha

Much love of arguments, disputes,
means sorrow, lamentation, selfishness,
with arrogance, pride and slander too.
Inclined to selfishness, arguments, disputes;
quarrels, slander also come to birth.

Question

From what causes in the world there’s dearness, love,
these various greeds that wander in the world,
from these causes, hopes and their ends as well,
these bring about a human being’s future.

Buddha

From desires in the world as causes of the dear,
these various greeds that wander in the world,

from these causes, hopes and their ends as well,
these bring about a human being's future.

Question

From what causes in the world is there desire,
and much deliberation on this—whence it comes?
And anger too, false-speaking, also doubtfulness,
and dharmas such as these by the Samaṇa declared

Buddha

"It's pleasant, unpleasant", so in the world they say
and depending on these arises desire,
but having seen forms, their arising and decay,
then a person in this world certainly deliberates.

With anger, false-speaking, also doubtfulness,
and all such dharmas, this quality exists.

The doubting person
in the knowledge-path should train
for the Samaṇa has declared dharmas
after having Known.

Question

The pleasant, the unpleasant, originate from what?
In the absence of what do these cease to be?
That which is being, non-being as well,
what their origination, do tell me of this?

Buddha

"Touch", the origination of pleasant, unpleasant,
"Touch" being absent these cease to be.
That which is being, non-being as well,
its origin's thus, I tell you of this.

Question

From what causes in the world does touch come to be
And whence does possessiveness also arise?
in the absence of what is "mine" making not?
When what exists not are no "touches" touched?

Buddha

"Touches" depend upon mind, upon form,
possessiveness caused by longing repeated,
when longing's not found, possessiveness's gone,
When form is no longer, no "touches" are "touched".

Question

For one in what state does form cease to be,
how bliss and dukkha come to cease as well,
please do you tell me how these come to cease?
For this we would know—such is my intent.

Buddha

Neither one of normal perception nor yet abnormal,
neither unperceiving no cessation of perception,
but form ceases for one who (has known) it thus:
Conceptual proliferation has perception as its cause.

Question

Whatever we've asked of you, to us you've explained,
another query we'd ask, please speak upon this,
those reckoned as wise here, do they say that
"purity of soul is just for this (life)"
or do some of them state there's another beyond?

Buddha

Here some reckoned as wise do certainly say:
"Purity of soul is just for this life";
but others who claim to be clever aver
that there is an occasion
for what has nothing leftover.

And Knowing that these are dependent on views,
having Known their dependence, the investigative Sage
since Liberated Knows, so no longer disputes,
the wise one goes not from being to being.

③ Mahābyūha [Mahāvīyūha] Sutta (mohacaritā), Snp 4.13

Mahāvijūha Szutta: A filozófusok csak magukat dicsőítik, másokat bírálják. Az igazi pap viszont távol tartja magát az ilyen kétes értékű intellektuális tudástól, így nyugodt és békeséges.

<http://www.accesstoinight.org/tipitaka/kn/snp/snp.4.13.than.html>

<http://suttas.net/english/suttas/khuddaka-nikaya/sutta-nipata/atthakavagga%20-%20php%20version%201.4/13-greater.php>

“Ye kecime diṭṭhiparibbasānā,
Idameva saccanti vivādayanti;
Sabbeva te nindamanvānanti,
Atho pasamsampi labhanti tattha”.

“Appañhi etaṃ na alaṃ samāya,
Duve vivādassa phalāni brūmi;
Etampi disvā na vivādayetha,
Khemābhipassaṃ avivādabhūmiṃ”.

“Yā kācimā sammutiyo puthujjā,
Sabbāva etā na upeti vidvā;
Anūpayo so upayaṃ kimeyya,
Diṭṭhe sute khantimakubbamāno”.

“Sīluttamā saññamenāhu suddhiṃ,
Vataṃ samādāya upaṭṭhitāse;
Idheva sikkhema athassa suddhiṃ,
Bhavūpanītā kusalāvadānā.

Sace cuto sīlavatato hoti,
Pavedhatī kamma virādhayitvā;
Pajappatī patthayatī ca suddhiṃ,
Satthāva hīno pavasaṃ gharamhā.

Sīlabbatam vāpi pahāya sabbam,
Kammañca sāvajjanavajjametam;
Suddhiṃ asuddhinti apatthayāno,
Virato care santimanuggahāya.

Tamūpanissāya jigucchitaṃ vā,
Atha vāpi diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vā;
Uddhaṃsarā suddhimanutthunanti,
Avītataṇhāse bhavābhavesu.

Patthayamānassa hi jappitāni,
Pavedhitaṃ vāpi pakappitesu;
Cutūpapāto idha yassa natthi,
Sa kena vedheyya kuhiṃ va jappe”.

“Yamāhu dhammaṃ paramanti eke,
Tameva hīnanti panāhu aññe;
Sacco nu vādo katamo imesaṃ,
Sabbeva hīme kusalāvadānā”.

“Sakañhi dhammaṃ paripuṇṇamāhu,
Aññassa dhammaṃ pana hīnamāhu;
Evampi viggayha vivādayanti,
Sakaṃ sakaṃ sammutimāhu saccaṃ.

Parassa ce vambhayitena hīno,
Na koci dhammesu visesi assa;
Puthū hi aññassa vadanti dhammaṃ,
Nihīnato samhi daḷhaṃ vadānā.

Saddhammapūjāpi nesaṃ tatheva,
Yathā pasaṃsanti sakāyanāni;
Sabbeva vādā tathiyā bhaveyyuṃ,
Suddhī hi nesaṃ paccattameva.

Na brāhmaṇassa paraneyyamatthi,
Dhammesu niccheyya samuggahītaṃ;
Tasmā vivādāni upātivatto,
Na hi seṭṭhato passati dhammamaññaṃ.

Jānāmi passāmi tatheva etaṃ,
Diṭṭhiyā eke paccenti suddhiṃ;
Addakkhi ce kiñhi tumassa tena,
Atisitvā aññena vadanti suddhiṃ.

Passaṃ naro dakkhati nāmarūpaṃ,
Disvāna vā ñassati tānimeva;
Kāmaṃ bahuṃ passatu appakaṃ vā,
Na hi tena suddhiṃ kusalā vadanti.

Nivissavādī na hi subbināyo,
Pakappitaṃ diṭṭhi purakkharāno;
Yaṃ nissito tattha subhaṃ vadāno,
Suddhiṃ vado tattha tathaddasā so.

Na brāhmaṇo kappamupeti saṅkhā,
Na diṭṭhisārī napi ñāṇabandhu;

Ñatvā ca so sammutiyo puthujjā,
Upekkhatī uggahaṇanti maññe.

Vissajja ganthāni munīdha loke,
Vivādajātesu na vaggasārī;
Santo asantesu upekkhako so,
Anuggaho uggahaṇanti maññe.

Pubbāsave hitvā nave akubbaṃ,
Na chandagū nopi nivissavādī;
Sa vippamutto diṭṭhigatehi dhīro,
Na lippati loke anattagarahī.

Sa sabbadhammesu visenibhūto,
Yaṃ kiñci diṭṭhaṃ va sutamaṃ mutamaṃ vā;
Sa pannabhāro muni vippamutto,
Na kappiyo nūparato na patthiyo”ti.

4.13. Greater Discourse on Quarrelling
Translated by Laurence Khantipalo Mills
<https://suttacentral.net/en/snp4.13>

Question

Regarding those people who hold to their views,
Arguing, “Only this is true!”
Should all of them be criticized,
Or are some praiseworthy also?

Buddha

This is a small thing, not enough for peace.
I say there are two outcomes of dispute;
Seeing this one should not dispute,
Recognizing that safety is a place without dispute.

Regarding these widely-held opinions,
One who knows does not get involved with any of them.
Why would the uninvolved become involved,
Since they have no preferences
In what is seen or heard?

Those who consider ethics to be the highest
Say that purity comes from self-restraint.
They undertake a vow and stick to it,
Thinking that only training in this way is there purity,
Declaring themselves experts,
They go to future rebirths.

If he falls away from virtuous conduct and vows,
He is anxious, having failed in his task.
He yearns and longs for purity, as one far from home
Who has lost his travelling companions.

But one who abandons all virtue and vows,
and deeds both blameless and blameworthy,
Does not long for either purity or impurity;
he lives detached, fostering peace.

Dependent on ascetic practices,
Or on what is seen, heard, or thought,
They say that purity comes from continual transmigration,
They are not free of craving for life after life.

One who yearns has longings,
And is anxious regarding their aspirations;
But for one here who has no falling away or reappearing,
Why would they be anxious,
Or for what would they long?

Question
The doctrine that some people call the ultimate,
Others say is deficient.
Which of these speaks the truth?
For all of them say they are experts.

Buddha
They say their own doctrine is complete,
While that of others is deficient.
Thus arguing they dispute,
Each taking what they agree upon to be the truth.

If by criticizing an opponent
Their doctrine became deficient,
There would be no distinguished doctrines,
Because it is common for people to speak
In defence of their own doctrines,
While making the other's out to be deficient.

Indeed, the honoring of their own teachings
Is nothing other than praise of themselves;
If each doctrine were valid,
Then purity would be just a personal matter.

The brahmin is not led by another,
Considering wisely, they do not grasp any teaching;
Therefore they go beyond disputes,
Since they see no other doctrine as best.

Thinking, "I know, I see, this is how it is!"
Some fall back on view as purity.
Even if one has seen, what use is that to them?
Overstepping, they say purity
Comes by some other means.

A person with vision sees mind and body,
And then knows only that much;
Let them see much or little,
The experts say purity does not come from that.

One who speaks dogmatically,
Who's settled down in view,
Will not be deferent, one not easily trained.
To that attached, his own views "pure",
"pure path" according to what he's seen.

The paragon with wisdom comes not near
To following views, by partial knowledge bound.

Having known opinions of common people,
He's equanimous, though others study them.

The sage lets go of all ties to the world,
And when disputes come up they do not take sides;
Peaceful amid the agitated, they are equanimous,
They **don't hold on, thinking, "Let them hold on"**.

Former corruptions are abandoned,
While new ones are not created,
They have no biases, and are not dogmatic.
The sage is freed from commitment to views,
Not clinging to the world, nor reproaching themselves.

They have no enemies in the doctrines,
Whether seen, heard, or thought;
The sage is freed, having put down the burden,
Not planning, not wanting, not wishing.

④ Tuvataka Sutta (saddhācaritā), Snp 4.14

Tuvataka Szutta: A szerzetesnek el kell metszenie a gonosznak és a sóvárgásnak a gyökerét, meg kell ismernie a Dhammát. Legyen nyugodt és elmélkedő, tartózkodjon a beszéd-től és a nemtörődömségől, s pontosan kövesse előírt kötelességeit.

<http://www.accesstoinsight.org/tipitaka/kn/snp/snp.4.14.than.html>

<http://suttas.net/english/suttas/khuddaka-nikaya/sutta-nipata/atthakavagga%20-%20php%20version%201.4/14-quick.php>

<http://static.sirimangalo.org/mahasi/Tuvataka%20Sutta.htm>

<http://www.softerviews.org/AIM/A%20Discourse%20on%20the%20Tuvataka%20Sutta.pdf>

“Pucchāmi taṃ ādiccabandhu ,
Vivekaṃ santipadañca mahesi;
Kathaṃ disvā nibbāti bhikkhu,
Anupādiyāno lokasmiṃ kiñci”.

“Mūlaṃ papañcasaṅkhāya,
(iti bhagavā):
Mantā asmīti sabbamuparundhe;
Yā kāci taṇhā ajjhattaṃ,
Tāsaṃ vinayā sadā sato sikkhe.

Yaṃ kiñci dhammamabhijaññā,
Ajjhattaṃ atha vāpi bahiddhā;
Na tena thāmaṃ kubbetha,
Na hi sā nibbuti sataṃ vuttā.

Seyyo na tena maññeyya,
Nīceyyo atha vāpi sarikkho;
Phuṭṭho anekarūpehi,
Nātumānaṃ vikappayaṃ tiṭṭhe.

Ajjhattamevupasame,
Na aññato bhikkhu santimeseyya;
Ajjhattaṃ upasantassa,
Natthi attā kuto nirattā vā.

Majjhe yathā samuddassa,
Ūmi no jāyatī ʘhito hoti;
Evaṃ ʘhito anejassa,
Ussadaṃ bhikkhu na kareyya kuhiñci”.

“Akittayī vivaṭacakkhu,
Sakkhidhammaṃ parissayavinayaṃ;
Paṭipadaṃ vadehi bhaddante,
Pātimokkhaṃ atha vāpi samādhim”.

“Cakkhūhi neva lolassa,
Gāmakathāya āvaraye sotaṃ;
Rase ca nānugijjheyya,
Na ca mamāyetha kiñci lokasmiṃ.

Phassena yadā phuṭṭhassa,
Paridevaṃ bhikkhu na kareyya kuhiñci;
Bhavañca nābhijappeyya,
Bheravesu ca na sampavedheyya.

Annānamatho pānānaṃ,
Khādanīyānaṃ athopi vatthānaṃ;
Laddhā na sannidhiṃ kayirā,
Na ca parittase tāni alabhamāno.

Jhāyī na pādalolessa,
Virame kukkucā nappamajjeyya;
Athāsanesu sayanesu,
Appasaddesu bhikkhu vihareyya.

Niddaṃ na bahulīkareyya,
Jāgariyaṃ bhajeyya ātāpī;
Tandiṃ māyaṃ hassaṃ khiḍḍaṃ,
Methunaṃ vippajahe savibhūsaṃ.

Āthabbaṇaṃ supinaṃ lakkhaṇaṃ,
No vidahe athopi nakkhattaṃ;
Virutañca gabbhakaṇaṃ,
Tikicchaṃ māmakō na seveyya.

Nindāya nappavedheyya,
Na uṇṇameyya pasamsito bhikkhu;
Lobhaṃ saha macchariyena,
Kodhaṃ pesuñiyañca panudeyya.

Kayavikkaye na tiṭṭheyya,
Upavādaṃ bhikkhu na kareyya kuhiñci;
Gāme ca nābhisajjeyya,
Lābhakamyā janaṃ na lapayeyya.

Na ca katthitā siyā bhikkhu,
Na ca vācaṃ payuttaṃ bhāseyya;

Pāgabbhiyaṃ na sikkheyya,
Kathaṃ viggāhikaṃ na kathayeyya.

Mosavajje na nīyetha ,
Sampajāno saṭhāni na kayirā;
Atha jīvitena paññāya,
Sīlabbatena nāññamatimaññe.

Sutvā rusito bahuṃ vācaṃ,
Samañānaṃ vā puthujanānaṃ ;
Pharusena ne na paṭivajjā,
Na hi santo paṭisenikaronti.

Etañca dhammamaññāya,
Vicinaṃ bhikkhu sadā sato sikkhe;
Santīti nibbutiṃ ñatvā,
Sāsane gotamassa na pamajjeyya .

Abhibhū hi so anabhibhūto,
Sakkhidhammanāṭīhamadassī;
Tasmā hi tassa bhagavato sāsane,
Appamatto sadā namassamanusikkhe”ti.

4.14. The Quick Way

Translated by Laurence Khantipalo Mills
<https://suttacentral.net/en/snp4.14>

Question

I ask the Kinsman of the Sun, the great seeker,
About seclusion and the state of peace.
Seeing what is a bhikkhu quenched,
Not grasping at anything in the world?

Buddha

One should completely extract
The root of proliferation and reckoning—
The notion, “I am the thinker”.
One should train to dispel whatever craving
There is inside, ever mindful.

Whatever principle they have known for themselves,
Whether internally or externally,
They would not be stubborn about that,
For good people say that this is not quenching.

You shouldn’t, on that account, think you are better,
Or worse, or even the same;
Though affected by many different things,
You should not keep thinking of yourself.

Totally calm within himself,
A bhikkhu would not seek peace from another;
For one who is at peace with themselves,
There is nothing to hold on to, still less to put down.

As in the middle of the ocean,
There are no waves, but all is still,

So they would be still, unmoving;
A bhikkhu is not haughty at all.

Question

You have taught me, with your eyes open,
Seeing principles for yourself, dispelling dangers;
Venerable sir, tell me the practice,
The rules of conduct and also meditation.

Buddha

Not letting their eyes wander,
Turning their ear from crass conversations,
Not greedy for flavors,
And not thinking of anything in the world as "mine".

When things afflict him,
A bhikkhu would not whinge at all;
He would neither long for rebirth,
Nor tremble at dangers.

He would not store up goods that he gets,
Whether food and drink,
Other edibles or cloth,
And he would not be afraid of not getting anything.

Practising jhāna, not footloose,

Not remorseful, nor negligent;
That bhikkhu would stay in quiet
Places for meditation and sleep.

They would not sleep much,
But be ardent, developing wakefulness;
They would abandon laziness, deceit, jokes, games,
And sex, together with other frivolities.

One of my followers would not cast spells,
Or interpret dreams,
Nor would they practice astrology,
Prognosticate animal sounds,
Practice fertility magic,
Or [earn money] as a healer.

A bhikkhu would not be anxious when criticized,
Nor puffed up when praised;
But would get rid of greed together with
Stinginess, anger, and slander.

They would not continue at a trade,
A bhikkhu would not incur blame at all;
They would not linger in a village,
Nor cajole people hoping to get stuff.

A bhikkhu would not be boastful,
Nor speak with an ulterior motive;
He would not practice impudence,
Nor say things that were argumentative.

He would not be carried away by lies,
Nor deliberately betray anyone;

Nor would he look down on anyone for their
Way of life, intelligence, virtue, or vows.

Even if provoked by different sayings,
Of ascetics or of ordinary people,
He would not answer harshly,
For good people make no enemies.

Fully understanding this principle,
An inquiring bhikkhu would always train mindfully;
Knowing quenching as peace,
He would not be negligent in **Gotama's teaching**.

He overcomes, he is not overcome,
Seeing the Dhamma with his own eyes, not by hearsay;
Therefore he would always respectfully train in accord,
Diligent in the teaching of the Buddha.

⑤ Purābheda Sutta (buddhicaritā), Snp 4.10

Purābhēda Szutta: Az igaz bölcs magaviselete és jellemzői: a sóvárgástól, haragtól, vágytól, szenvedélytől, kötődéstől való mentesség, a mindenkori nyugalom és megfontoltság, a lelki kiegyensúlyozottság.

<http://www.accesstoinight.org/tipitaka/kn/snp/snp.4.10.than.html>

<http://suttas.net/english/suttas/khuddaka-nikaya/sutta-nipata/atthakavagga%20-%20php%20version%201.4/10-destruction.php>

<http://static.sirimangalo.org/mahasi/Purabheda%20Sutta.htm>

<http://www.softerviews.org/AIM/A%20Discourse%20on%20the%20Purabheda%20Sutta.pdf>

“Kathamdassī kathamśīlo,
upasantoti vuccati;
Taṃ me gotama pabrūhi,
pucchito uttamaṃ naraṃ”.

“Vītataṇho purā bheda,
(īti bhagavā):
Pubbamantamanissito;
Vemajjhe nupasaṅkheyyo,
Tassa natthi purakkhataṃ.

Akkodhano asantāsī,
avikatthī akukkuco;
Mantabhāṇī anuddhato,
sa ve vācāyato muni.

Nirāsatti anāgate,
atītaṃ nānusocati;
Vivekadassī phassesu,
diṭṭhīsu ca na nīyati.

Patilīno akuhako,
apihālu amaccharī;
Appagabbho ajeguccho,
pesuṇeyye ca no yuto.

Sātiyesu anassāvī,
atimāne ca no yuto;

Sanho ca paṭibhānavā,
na saddho na virajjati.

Lābhakamyā na sikkhati,
alābhe ca na kuppati;
Aviruddho ca taṇhāya,
rasesu nānugijjhati.

Upekkhako sadā sato,
na loke maññate samaṃ;
Na visesī na nīceyyo,
tassa no santi ussadā.

Yassa nissayanā natthi,
ñatvā dhammaṃ anissito;
Bhavāya vibhavāya vā,
taṇhā yassa na vijjati.

Taṃ brūmi upasantoti,
Kāmesu anapekkhinam;
Ganthā tassa na vijjanti,
Atarī so visattikam.

Na tassa puttā pasavo,
Khattam vatthuñca vijjati;
Attā vāpi nirattā vā,
Na tasmim upalabbhati.

Yena naṃ vajjum puthujjanā,
Atho samaṇabrāhmaṇā;
Taṃ tassa apurakkhatam,
Tasmā vādesu nejati.

Vītagedho amaccharī,
Na ussesu vadate muni;
Na samesu na omesu,
Kappam neti akappiyo.

Yassa loke sakaṃ natthi,
Asatā ca na socati;
Dhammesu ca na gacchati,
Sa ve santoti vuccatī”ti.

4.10. "Before Breaking-up": a Muni's Qualities

Translated by Laurence Khantipalo Mills

<https://suttacentral.net/en/snp4.10>

Question

Please Gotama, do you speak to me
upon the person perfected:
how's their insight and their conduct
so that they can be called "Peaceful One"?

Buddha
One who is craving-free
before the body's breaking-up,
not dependent on the past
in the present is prepared,
(and in future) has nought preferred,

gone anger and gone fear as well,
gone boasting, gone remorse,
wise-speaker with no arrogance,
a Sage restrained in speech,

no hopes for what's to come,
no mourning for the past,
not led astray by views,
the singled seer "mid senses" touch

one not concealing, not deceitful,
not hankering and neither mean,
not stuck-up, nor contemptuous,
and not to slander given,

to pleasures not addicted
and not to pride inclined,
gentle, ready witted, not
credulous and not attached,

training not in hope of gain,
nor disturbed by getting none,
by cravings unobstructed,
hankering not for tastes,

ever mindful and equanimous,
so, who as "equal" thinks not of themselves,
nor as better nor as worse,
has no of inflation any sense.

And for whom there's no "dependence",
not dependent, Dharma having known,
for such exists no craving for
existence, non-existence.

That one I call the Peaceful,
who no sensual pleasures seeks;
who therefore has no ties,
crossed entanglement.

He does not bring up any sons,
and has no fields or lands;
for him there is nothing at all
that is taken up or put down

on account of which, the people
with monks and Brahmins might accuse.
That one is undisturbed,
and by such words unmoved,

gone greediness and never mean,
not speaking of themselves as "high"

not "equal", nor "inferior"
so the unfittable does not fit,

for whom is nothing owned in the world
and having nothing does not grieve,
who 'mong Dharmas ventures not
is truly called a Peaceful One!

⑥ Cūlabyūha [Cūlavīyūha] (vitakkacaritā), Snp 4.12.

Csullavijūha Szutta: A különböző filozófiai iskolák leírása, amelyek egymásnak ellentmondva nem ismerik fel az Igazság egyetlen voltát.

<http://www.accesstoinsight.org/tipitaka/kn/snp/snp.4.12.than.html>

<http://suttas.net/english/suttas/khuddaka-nikaya/sutta-nipata/atthakavagga%20-%20php%20version%201.4/12-lesser.php>

“Sakaṃsakaṃdiṭṭhiparibbasānā,
Viggayha nānā kusalā vadanti;
Yo evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ,
Idaṃ paṭikkosamaakevalī so.

Evampi viggayha vivādayanti,
Bālo paro akkusaloti cāhu;
Sacco nu vādo katamo imesaṃ,
Sabbeva hīme kusalāvadānā”.

“Parassa ce dhammamanānujānaṃ,
Bālomako hoti nihīnapañño;
Sabbeva bālā sunihīnapaññā,
Sabbevime diṭṭhiparibbasānā.

Sandiṭṭhiyā ceva na vīvadātā,
Saṃsuddhapaññā kusalā mutīmā;
Na tesam koci parihīnapañño,
Diṭṭhī hi tesampi tathā samattā.

Na vāhametaṃ tathiyanti brūmi,
Yamāhu bālā mithu aññamaññaṃ;
Sakaṃ sakaṃ diṭṭhimakamsu saccam,
Tasmā hi bāloti paraṃ dahanti”.

“Yamāhu saccam tathiyanti eke,
Tamāhu aññe tucchaṃ musāti;
Evampi viggayha vivādayanti,
Kasmā na ekaṃ samaṇā vadanti”.

“Ekañhi saccam na dutīyamatthi,
Yasmim pajā no vivade pajānaṃ;
Nānā te saccāni sayam thunanti,
Tasmā na ekaṃ samaṇā vadanti”.

“Kasmā nu saccāni vadanti nānā,
Pavādiyāse kusalāvadānā;
Saccāni sutāni bahūni nānā,
Udāhu te takkamanussaranti”.

“Na heva saccāni bahūni nānā,
Aññatra saññāya niccāni loke;
Takkañca diṭṭhīsu pakappayitvā,
Saccaṃ musāti dvayadhammāhu.

Diṭṭhe sute sīlavate mute vā,
Ete ca nissāya vimānadassī;
Vinicchaye thatvā pahassamāno,
Bālo paro akkusaloti cāha.

Yeneva bāloti paraṃ dahāti,
Tenātumānaṃ kusaloti cāha;
Sayamattanā so kusalāvadāno,
Aññaṃ vimāneti tadeva pāva.

Atisāradiṭṭhiyā so samatto,
Mānena matto paripuṇṇamānī;
Sayameva sāmaṃ manasābhisitto,
Diṭṭhī hi sā tassa tathā samattā.

Parassa ce hi vacasā nihīno,
Tumo sahā hoti nihīnapañño;
Atha ce sayam vedagū hoti dhīro,
Na koci bālo samaṇesu atthi.

Aññaṃ ito yābhivadanti dhammaṃ,
Aparaddhā suddhimakevalī te;
Evampi titthyā puthuso vadanti,
Sandiṭṭhirāgena hi tebhirattā.

Idheva suddhiṃ iti vādayanti,
Nāññesu dhammesu visuddhimāhu;
Evampi titthyā puthuso nivīṭṭhā,
Sakāyane tattha daḷhaṃ vadānā.

Sakāyane vāpi daḷhaṃ vadāno,
Kamettha bāloti paraṃ daheyya;
Sayamva so medhagamāvaheyya,
Paraṃ vadaṃ bālamasuddhidhammaṃ.

Vinicchaye thatvā sayam pamāya,
Uddhamāsa lokasmim vivādameti;
Hitvāna sabbāni vinicchayāni,
Na medhagam kubbati jantu loke”ti.

4.12. Smaller Discourse on Quarrelling
Translated by Laurence Khantipalo Mills
<https://suttacentral.net/en/snp4.12>

Question

Each attached to their own views,
They dispute, and the experts say,
“Whoever knows this understands the Dhamma,
Whoever rejects it is imperfect.”

Arguing like this, they disagree, saying
"My opponent is a fool, and is no expert"
Which of these doctrines is the truth,
Since all of them say they are experts?

Buddha
If by not accepting another's teaching
One became a fool of debased wisdom
Then, honestly, all are fools of debased wisdom,
Since all are attached to views.

But if people are washed by their own views,
With pure wisdom, experts, thoughtful,
Then none of them has debased wisdom,
For their views are perfect.

I don't say, "This is how it is",
Like the fools who oppose each other.
Each of them makes out that their view is the truth,
So they treat their opponent as a fool.

Question
What some say is the truth,
Others say is false.
So they argue, disagreeing;
Why don't the ascetics teach one truth?

Buddha
Indeed the truth is one, there's not another,
about this the One who Knows
does not dispute with another,
but the ***Samaṇas*** proclaim their varied "truths"
and so they speak not in the same way.

Why do they speak such varied truths,
these so-called experts disputatious—
Are there really many and various truths
Or do they just rehearse their logic?

Buddha
Indeed, there are not many and varied truths
differing from perception of the ever-true in the world;
but they work upon their views with logic:
"Truth! Falsehood!" So they speak in dualities.

Based on what is seen, heard,
On precepts and vows, or what is cognized,
They look down on others.
Convinced of their own theories,
pleased with themselves,
They say, "My opponent is a fool, no expert."

They consider themselves expert for the same reasons
That they despise their opponent as a fool.
Calling themselves experts, they despise the other,
Yet they speak the very same way.

And since perfected in some extreme view,
puffed with pride and maddened by conceit,

he anoints himself as though the master-mind,
likewise thinking his view's perfected too.

If their opponent says they are deficient,
They too are of deficient understanding.
But if they are wise and knowledgeable,
Then there are no fools among the ascetics.

**"Anyone who teaches a doctrine other than this,
Has fallen short of purity and perfection."**
This is what followers of other paths say,
Passionately defending their very different views.

**"Here alone is purity," so they say,
"There is no purity in the teachings of others."**
This is what followers of other paths strongly assert,
Each entrenched in their own different path.

Strongly asserting their own path,
What opponent would they take to be a fool?
They would only bring trouble on themselves
By calling an opponent a fool of impure teachings.

Convinced of their own theories,
Comparing others to oneself,
They get into more disputes with the world.
But by leaving behind all theories,
They don't have any problems with the world.

5 **Cariyāvaṇṇanā** [Visuddhimaggo 3. Kammaṭṭhānaggahaṇaniddeso]

43. Idāni attano cariyānukūlanti ettha **cariyā** ti cha cariyā rāgacariyā, dosacariyā, mohacariyā, saddhācariyā, buddhicariyā, vitakkacariyāti. Keci pana rāgādīnaṃ saṃsaggasannipātavasena aparāpi catasso, tathā saddhādīnanti imāhi aṭṭhahi saddhiṃ cuddasa icchanti. Evaṃ pana bhede vuccamāne rāgādīnaṃ saddhādīhipi saṃsaggaṃ katvā anekā cariyā honti, tasmā saṅkhepena chaḷeva cariyā veditabbā. Cariyā, pakati, ussannatāti atthato ekaṃ. Tāsaṃ vasena chaḷeva puggalā honti rāgacarito, dosacarito, mohacarito, saddhācarito, buddhicarito, vitakkacaritoti.

Tattha yasmā rāgacaritassa kusalappavattisamaye saddhā balavatī hoti, rāgassa āsannaguṇattā. Yathā hi akusalapakkhe rāgo siniddho nātilūkho, evaṃ kusalapakkhe saddhā. Yathā rāgo vatthukāme pariyesati, evaṃ saddhā sīlādiguṇe. Yathā rāgo ahitaṃ na pariccajati, evaṃ saddhā hitaṃ na pariccajati, tasmā rāgacaritassa saddhācarito sabhāgo.

Yasmā pana dosacaritassa kusalappavattisamaye paññā balavatī hoti, dosassa āsannaguṇattā. Yathā hi akusalapakkhe doso nissineho na ārammaṇaṃ allīyati, evaṃ kusalapakkhe paññā. Yathā ca doso abhūtampi dosameva pariyesati, evaṃ paññā bhūtaṃ dosameva. Yathā doso sattaparivajjanākārena pavattati, evaṃ paññā saṅkhāraparivajjanākārena, tasmā dosacaritassa buddhicarito sabhāgo.

Yasmā pana mohacaritassa anuppannānaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ uppādāya vāyamamānassa yebhuyyena antarāyakarā vitakkā uppajjanti, mohassa āsannalakkhaṇattā. Yathā hi moho

paribyākulatāya anavatthito, evaṃ vitakko nānappakāravitakkanatāya. Yathā ca moho apariyogāhanatāya cañcalo. Tathā vitakko lahuparikappanatāya, tasmā mohacaritassa vitakkacarito sabhāgoti.

Apare taṅhāmānadiṭṭhivasena aparāpi tisso cariyā vadanti. Tattha taṅhā rāgoyeva, māno ca taṃsampayuttoti tadubhayaṃ rāgacariyaṃ nātivattati. Mohanidānattā ca diṭṭhiyā diṭṭhicariyā mohacariyameva anupatati.

44. Tā panetā cariyā kinnidānā? Kathaṅca jānitabbaṃ “ayaṃ puggalo rāgacarito, ayaṃ puggalo dosādīsu aññataracarito”ti? Kiṃ caritassa puggalassa kiṃ sappāyanti?

Tatra purimā tāva tisso cariyā pubbāciṅṅanidānā, dhātudosanidānā cāti ekacce vadanti. Pubbe kira iṭṭhappayogasubhakammabahulo rāgacarito hoti, saggā vā cavitvā idhūpapanno. Pubbe chedanavadhabandhanaverakammabahulo dosacarito hoti, nirayanāgayonīhi vā cavitvā idhūpapanno. Pubbe majjapānabahulo sutaparipucchāvihīno ca mohacarito hoti, tiracchānayanīyā vā cavitvā idhūpapannoti evaṃ pubbāciṅṅanidānāti vadanti. Dvinnaṃ pana dhātūnaṃ ussannattā puggalo mohacarito hoti pathavīdhātuyā ca āpodhātuyā ca. Itarāsaṃ dvinnaṃ ussannattā dosacarito. Sabbāsaṃ samattā pana rāgacaritoti. Dosesu ca semhādhiko rāgacarito hoti. Vātādhiko mohacarito. Semhādhiko vā mohacarito. Vātādhiko rāgacaritoti evaṃ dhātudosanidānāti vadanti.

Tattha yasmā pubbe iṭṭhappayogasubhakammabahulāpi saggā cavitvā idhūpapannāpi ca na sabbe rāgacaritāyeva honti, na itare vā dosamohacaritā. Evaṃ dhātūnaṅca yathāvutteneva nayena ussadaniyamo nāma natthi. Dosaniyame ca rāgamohadvayameva vuttaṃ, tampi ca pubbāparaviruddhameva. Saddhācariyādīsu ca ekissāpi nidānaṃ na vuttameva. Tasmā sabbametam aparicchinnavacanaṃ.

Ayaṃ panettha aṭṭhakathācariyānaṃ matānusārena vinicchayo, vuttañhetam ussadakittane (dha. sa. aṭṭha. 498) “ime sattā pubbahetuniyāmena lobhussadā dosussadā mohussadā alobhussadā adosussadā amohussadā ca honti.

Yassa hi kammāyūhanakkhaṇe lobho balavā hoti alobho mando, adosāmohā balavanto dosamohā mandā, tassa mando alobho lobham pariyādātuṃ na sakkoti. Adosāmohā pana balavanto dosamohe pariyādātuṃ sakkoti. Tasmā so tena kamma dinnapaṭisandhivasena nibbatto luddho hoti sukhasīlo akkodhano paññavā vajirūpamaññaṇo.

Yassa pana kammāyūhanakkhaṇe lobhadosā balavanto honti alobhādosā mandā, amoho balavā moho mando, so purimanayeneva luddho ceva hoti duṭṭho ca. Paññavā pana hoti vajirūpamaññaṇo dattābhayatthero viya.

Yassa kammāyūhanakkhaṇe lobhādosamohā balavanto honti itare mandā, so purimanayeneva luddho ceva hoti dandho ca, sīlako pana hoti akkodhano (bākulatthero viya).

Tathā yassa kammāyūhanakkhaṇe tayopi lobhadosamohā balavanto honti alobhādayo mandā, so purimanayeneva luddho ceva hoti duṭṭho ca mūlho ca.

Yassa pana kammāyūhanakkhaṇe alobhadosamohā balavanto honti itare mandā, so purimanayeneva aluddho appakilesa hoti dibbārammaṅampi disvā niccalo, duṭṭho pana hoti dandhapaññaṇo ca.

Yassa pana kammāyūhanakkhaṇe alobhādosamohā balavanto honti itare mandā, so purimanayeneva aluddho ceva hoti aduṭṭho sīlako ca, dandho pana hoti.

Tathā yassa kammāyūhanakkhaṇe alobhadosāmohā balavanto honti itare mandā, so purimanayeneva aluddho ceva hoti paññavā ca, duṭṭho ca pana hoti kodhano.

Yassa pana kammāyūhanakkhaṇe tayopi alobhādosāmohā balavanto honti lobhādayo mandā, so purimanayeneva mahāsaṅgharakkhitatthero viya aluddho aduṭṭho paññavā ca hoti"ti.

Ettha ca yo luddhoti vutto, ayaṃ rāgacarito. Duṭṭhadandhā dosamohacaritā. Paññavā buddhicarito. Aluddhaaduṭṭhā pasannapakatitāya saddhācaritā. Yathā vā amohaparivāreṇa kammunā nibbatto buddhicarito, evaṃ balavasaddhāparivāreṇa kammunā nibbatto saddhācarito. Kāmavitakkādiparivāreṇa kammunā nibbatto vitakkacarito. Lobhādinā vomissaparivāreṇa kammunā nibbatto vomissacaritoti. Evaṃ lobhādīsu aññataraññataraparivāraṃ paṭisandhijanakaṃ kammaṃ cariyānaṃ nidānanti veditabbaṃ.

45. Yaṃ pana vuttaṃ kathaṇca jānitabbaṃ ayaṃ puggalo rāgacaritotiādi. Tatrāyaṃ nayo.

Iriyāpathato kiccā, bhojanā dassanādito;
Dhammappavattito ceva, cariyāyo vibhāvayeti.

Tattha **iriyāpathato** ti rāgacarito hi pakatigamanena gacchanto cāturiyena gacchati, saṅikaṃ pādaṃ nikkhipati, samaṃ nikkhipati, samaṃ uddharati, ukkuṭikañcassa padaṃ hoti. Dosacarito pādagehi khaṇanto viya gacchati, sahasā pādaṃ nikkhipati, sahasā uddharati, anukaḍḍhitañcassa padaṃ hoti. Mohacarito paribyākulāya gatiyā gacchati, chambhito viya padaṃ nikkhipati, chambhito viya uddharati, sahasānupīlitañcassa padaṃ hoti. Vuttampi cetam māgaṇḍiyasuttupattiyam –

“Rattassa hi ukkuṭikaṃ padaṃ bhava,
Duṭṭhassa hoti anukaḍḍhitaṃ padaṃ;
Mūlhassa hoti sahasānupīlitaṃ,
Vivaṭṭacchadassa idamīdisaṃ pada’nti.

Ṭhānampi rāgacaritassa pāsādikaṃ hoti madhurākāraṃ, dosacaritassa thaddhākāraṃ, mohacaritassa ākulākāraṃ. Nisajjāyapi eseva nayo. Rāgacarito ca ataramāno samaṃ seyyaṃ paññapetvā saṅikaṃ nipajjitvā aṅgapaccaṅgāni samodhāya pāsādikena ākāreṇa sayati, vuṭṭhāpiyamāno ca sīghaṃ avuṭṭhāya saṅkito viya saṅikaṃ paṭivacanaṃ deti. Dosacarito taramāno yathā vā tathā vā seyyaṃ paññapetvā pakkhittakāyo bhākuṭim katvā sayati, vuṭṭhāpiyamāno ca sīghaṃ vuṭṭhāya kupito viya paṭivacanaṃ deti. Mohacarito dussaṅṭhānaṃ seyyaṃ paññapetvā vikkhittakāyo bahulaṃ adhomukho sayati, vuṭṭhāpiyamāno ca huṅkāraṃ karonto dandhaṃ vuṭṭhāti. Saddhācaritādayo pana yasmā rāgacaritādīnaṃ sabhāgā, tasmā tesampi tādisova iriyāpatho hotīti. Evaṃ tāva iriyāpathato cariyāyo vibhāvaye.

Kiccā ti sammajjanādīsu ca kicesu rāgacarito sādhuṃ samaṃ sammajjanim gahetvā ataramāno vālikaṃ avippakiranto sinduvārakusumasantharamiva santharanto suddhaṃ samaṃ sammajjati. Dosacarito gālhaṃ sammajjanim gahetvā taramānarūpo ubhato vālikaṃ ussārento kharena saddena asuddhaṃ visamaṃ sammajjati. Mohacarito sithilaṃ sammajjanim gahetvā samparivattakaṃ ālodayamāno asuddhaṃ visamaṃ sammajjati.

Yathā sammajjane, evaṃ cīvaradhovanarajanādīsipi sabbakicesu nipuṇamadhurasamasakkaccakārī rāgacarito. Gālhathaddhavisamakārī dosacarito. Anipuṇabyākulavisamāparicchinnakārī mohacarito. Cīvaradhāraṇampi ca rāgacaritassa nātigālhaṃ nātisithilaṃ hoti pāsādikaṃ parimaṇḍalaṃ. Dosacaritassa atigālhaṃ aparimaṇḍalaṃ. Mohacaritassa sithilaṃ paribyākulaṃ. Saddhācaritādayo tesamevānūsāreṇa veditabbā, taṃ sabhāgattāti. Evaṃ kiccato cariyāyo vibhāvaye.

Bhojanā ti rāgacarito siniddhamadhurabhojanappiyo hoti, bhuñjamāno ca nātimahantaṃ parimaṇḍalaṃ ālopaṃ katvā rasapaṭisaṃvedī ataramāno bhuñjati, kiñciveva ca sādum labhitvā somanassaṃ āpajjati. Dosacarito lūkhaambilabhojanappiyo hoti, bhuñjamāno ca mukhapūraṃ ālopaṃ katvā arasapaṭisaṃvedī taramāno bhuñjati, kiñciveva ca asādum labhitvā domanassaṃ āpajjati. Mohacarito aniyataruciko hoti, bhuñjamāno ca aparimaṇḍalaṃ parittaṃ ālopaṃ katvā

bhājane chaḍḍento mukhaṃ makkhento vikkhittacitto taṃ taṃ vitakkento bhuñjati. Saddhācaritādayopi tesam̐yevānusārena veditabbā, taṃsabhāgattāti. Evaṃ bhojanato cariyāyo vibhāvaye.

Dassanādito ti rāgacarito īsakampi manoramam̐ rūpam̐ disvā vimhayajāto viya ciraṃ oloketi, paritṭepi guṇe sajjati, bhūtampi dosaṃ na gaṇhāti, pakkamantopi amuñcitukāmovā hutvā sāpekkho pakkamati. Dosacarito īsakampi amanoramam̐ rūpam̐ disvā kilantarūpo viya na ciraṃ oloketi, paritṭepi dose paṭihaññati, bhūtampi guṇam̐ na gaṇhāti, pakkamantopi muñcitukāmovā hutvā anapekkho pakkamati. Mohacarito yaṃkiñci rūpam̐ disvā parapaccayiko hoti, paraṃ nindantaṃ sutvā nindati, pasamsantaṃ sutvā pasamsati, sayam̐ pana aññānupekkhāya upekkhakova hoti. Esa nayo saddasavanādīsipi. Saddhācaritādayo pana tesam̐yevānusārena veditabbā, taṃsabhāgattāti. Evaṃ dassanādito cariyāyo vibhāvaye.

Dhammappavattito cevā ti rāgacaritassa ca māyā, sāṭheyyam̐, māno, pāpicchatā, mahicchatā, asantuṭṭhitā, siṅgam̐, cāpalyanti evamādayo dhammā bahulam̐ pavattanti. Dosacaritassa kodho, upanāho, makkho, paḷāso, issā, macchariyanti evamādayo. Mohacaritassa thinaṃ, middham̐, uddhaccam̐, kukkuccam̐, vicikicchā, ādhānaggāhitā, duppaṭinissaggitāti evamādayo. Saddhācaritassa muttacāgatā, ariyānam̐ dassanakāmatā, saddhammam̐ sotukāmatā, pāmojjabahulatā, asaṭhatā, amāyāvītā, pasādanīyesu ṭhānesu pasādoti evamādayo. Buddhacaritassa sovacassatā, kalyāṇamittatā, bhojanemattaññutā, satisampajaññaṃ, jāgariyānuyogo, sam̐vejanīyesu ṭhānesu sam̐vego, sam̐viggassa ca yoniso padhānanti evamādayo. Vitakkacaritassa bhassabahulatā, gaṇārāmatā, kusalanuyoge arati, anavaṭṭhitakiccātā, rattim̐ dhūmāyanā, divā pajjalanā, hurāhuraṃ dhāvanāti evamādayo dhammā bahulam̐ pavattantīti. Evaṃ dhammappavattito cariyāyo vibhāvaye.

Yasmā pana idaṃ cariyāvibhāvanavidhānam̐ sabbākārena neva pāliyam̐ na aṭṭhakathāyam̐ āgatam̐, kevalam̐ ācariyamātānusārena vuttam̐, tasmā na sārato paccetabbam̐. Rāgacaritassa hi vuttāni iriyāpathādīni dosacaritādayopi appamādavihārino kātuṃ sakkonti. Saṃsaṭṭhacaritassa ca puggalassa ekasseva bhinnalakkhaṇā iriyāpathādayo na upapajjanti. Yaṃ panetaṃ aṭṭhakathāsu cariyāvibhāvanavidhānam̐ vuttam̐, tadeva sārato paccetabbam̐. Vuttañhetam̐ “cetopariyaññaṃ lābhī ācariyo cariyam̐ ñatvā kammaṭṭhānam̐ kathessati, itarena antevāsiko pucchitabbo”ti. Tasmā cetopariyaññaṃena vā taṃ vā puggalam̐ pucchitvā jānitabbam̐. Ayam̐ puggalo rāgacarito, ayam̐ dosādīsū aññataracaritoti.

46. Kiṃ caritassa puggalassa kiṃ sappāyanti ettha pana senāsanam̐ tāva rāgacaritassa adhotavedikam̐ bhūmaṭṭhakam̐ akatapabbhārakam̐ tiṇakuṭīkam̐ paṇṇasālādīnam̐ aññataram̐ rajokiṇṇam̐ jatukābharitam̐ oluggaviluggam̐ atiuccam̐ vā atinīcam̐ vā ujjāṅgalaṃ sāsāṅkam̐ asucivisamamaggam̐, yattha mañcapīṭhampi mañkuṇabharitam̐ durūpam̐ dubbaṇṇam̐, yaṃ oloketasseva jīgucchā uppajjati, tādisam̐ sappāyam̐. Nivāsanapārūpanam̐ antacchinnaṃ olambavilambasuttakākiṇṇam̐ jālapūvasadisam̐ sāni viya kharasamphassaṃ kiliṭṭham̐ bhārikam̐ kicchapariharanaṃ sappāyam̐. Pattiopi dubbaṇṇo mattikāpatto vā ānigaṇṭhikāhato ayopatto vā garuko dussaṇṭhāno sīsakapālamiva jeguccho vaṭṭati. Bhikkhācāramaggopi amanāpo anāsannagāmo visamo vaṭṭati. Bhikkhācāragāmopi yattha manussā apassantā viya caranti, yattha ekakulepi bhikkham̐ alabhitvā nikkhamantaṃ “ehi, bhante”ti āsanasālam̐ pavesetvā yāgubhattam̐ datvā gacchantā gāvī viya vaje pavesetvā anapalokentā gacchanti, tādiso vaṭṭati. Parivisakamanussāpi dāsā vā kammakarā vā dubbaṇṇā duddasikā kiliṭṭhavasānā duggandhā jegucchā, ye acittikārena yāgubhattam̐ chaḍḍentā viya parivisanti, tādisā sappāyā. Yāgubhattahajjakampi lūkham̐ dubbaṇṇam̐ sāmākakudrūsakakāñjakādimaṃ pūtittakam̐ bilaṅgam̐ jiṇṇasākasūpeyyam̐ yaṃkiñciveva kevalam̐ udarapūramattaṃ vaṭṭati. Iriyāpathopissa ṭhānam̐ vā caṅkamo vā vaṭṭati. Ārammaṇam̐ nīlādīsū vaṇṇakasīnesu yaṃkiñci aparisuddhavaṇṇanti idaṃ rāgacaritassa sappāyam̐.

Dosacaritassa senāsanam̐ nātiuccam̐ nātinīcam̐ chāyūdakasampannam̐
suvibhattabhittithambhasopānam̐
supariniṭṭhitamālākammalatākammaṇānāvidhacittakammasamujjalasamasiniddhamudubhūmitalam̐

brahmavimānamiva kusumadāmavicitravaṇṇacelavitānasamalaṅkatam
 supaññattasucimanoramattaraṇamañcapīṭham tattha tattha vāsathāya
 nikkhattakusumavāsagandhasugandham yaṃ dassanamatteneva pītipāmojjam janayati, evarūpaṃ
 sappāyam. Tassa pana senāsanassa maggopi sabbaparissayavimutto sucisamatalo alaṅkatapaṭiyattova
 vaṭṭati. Senāsanaparikkhāropettha kīṭamaṅkuṇadīghajātīmūsikānaṃ nissayaparicchindanattam
 nātibahuko, ekamañcapīṭhamattameva vaṭṭati. Nivāsanapārūpanampissa
 cīnapaṭṭasomārapaṭṭakoseyyakappāsikasukhumakhomādīnaṃ yaṃ yaṃ pañītam, tena tena ekapaṭṭam
 vā dupaṭṭam vā sallahukaṃ samaṇasārūpena surattam suddhavaṇṇam vaṭṭati. Patto
 udakapupphulamiva susaṅghāno maṇi viya sumatṭho nimmalo samaṇasārūpena suparisuddhavaṇṇo
 ayomayo vaṭṭati. Bhikkhācāramaggo parissayavimutto samo manāpo nātidūranāccāsannagāmo
 vaṭṭati. Bhikkhācāragāmo pi yattha manussā ‘‘idāni ayyo āgamissati’’ti sittasammattṭhe padese āsanaṃ
 paññāpetvā paccuggantvā pattam ādāya gharaṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpetvā sakkaccaṃ
 sahatthā parivisanti, tādiso vaṭṭati. Parivesakā panassa ye honti abhirūpā pāsādikā sunhātā suvilittā
 dhūpavāsakusumagandhasurabhino nānāviraḅasucimanuññavatthābharaṇapaṭimaṅḍitā
 sakkaccakārino, tādisā sappāyā. Yāgubhattakhajjakampi vaṇṇagandharasasampannaṃ ojavantaṃ
 manoramaṃ sabbākārapaṇītam yāvadaṭṭam vaṭṭati. Iriyāpathopissa seyyā vā nisajjā vā vaṭṭati,
 ārammaṇaṃ nīlādīsu vaṇṇakasiṇesu yaṃkiñci suparisuddhavaṇṇanti idaṃ dosacaritassa sappāyam.

Mohacaritassa senāsaṇaṃ disāmukhaṃ asambādhaṃ vaṭṭati, yattha nisinnassa vivaṭā disā khāyanti,
 iriyāpathesu caṅkamo vaṭṭati. Ārammaṇaṃ panassa parittam suppaṃattam sarāvamattam vā
 (khuddakaṃ) na vaṭṭati. Sambādhasmiñhi okāse cittaṃ bhiyyo sammohamāpajjati, tasmā vipulaṃ
 mahākasiṇaṃ vaṭṭati. Sesam dosacaritassa vuttasadisamevāti idaṃ mohacaritassa sappāyam.

Saddhācaritassa sabbampi dosacaritamhi vuttavidhānaṃ sappāyam. Ārammaṇesu cassa
 anussatiṭṭhānampi vaṭṭati.

Buddhicaritassa senāsanādīsu idaṃ nāma asappāyanti natthi.

Vitakkacaritassa senāsaṇaṃ vivaṭam disāmukhaṃ yattha nisinnassa
 āramavanapokkharāṇīrāmaṇeyyakāni gāmanigamajanapadapaṭipāṭiyo nīlobhāsā ca pabbatā
 paññāyanti, tam na vaṭṭati, tañhi vitakkavidhāvanasseva paccayo hoti, tasmā gambhīre darīmukhe
 vanappaṭicchanne hatthikucchipabbhāramahindaguhāsadise senāsane vasitabbaṃ. Ārammaṇampissa
 vipulaṃ na vaṭṭati. Tādisaṇhi vitakkavasena sandhāvanassa paccayo hoti. Parittam pana vaṭṭati.

Sesam rāgacaritassa vuttasadisamevāti idaṃ vitakkacaritassa sappāyam. Ayaṃ attano
 cariyānukūlanti ettha āgatacariyānaṃ pabhedanidānavibhāvanasappāyaparicchato vitthāro. Na ca
 tāva cariyānukūlam kammaṭṭhānaṃ sabbākārena āvikataṃ. Tañhi anantarassa mātikāpadassa vitthāre
 sayameva āvibhavissati.